4. ULUSLARARASI TARİH VE KÜLTÜR KONGRESİ

3-4 MAYIS 2019
MALATYA
KONGRE KİTABI

EDİTÖRLER
DR. ÖĞR. GÖR. KAZIM KARTAL
EYLEM SELVER TUĞÇE BAYAZİT

ISBN
978-605-7875-78-5

4. ULUSLARARASI TARİH VE KÜLTÜR KONGRESİ

3-4 MAYIS 2019
MALATYA, TÜRKIYE

KONGRE KİTABI

EDİTÖRLER

DR. KAZIM KARTAL

EYLEM SELVER TUĞÇE BAYAZİT

Institute Of Economic Development And Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220) TURKEY

TR: +90 342 606 06 75

E posta: kongreiksad@gmail.com

www.iksad.org www.iksadkongre.org

Bu kitabın tüm hakları İKSAD'a aittir. İzinsiz kopyalanamaz ve çoğaltılamaz.

Kitapta bulunan eserlerin yasal ve etik sorumluluğu yazarlara aittir.

İksad Publications - 2019©

Yayın Tarihi 27.05.2019

ISBN
978-605-7875-78-5

KONGRE KÜNYESİ

KONGRE ADI

4. ULUSLARARASI TARİH VE KÜLTÜR KONGRESİ

TARİHİ VE YERİ

3-4 Mayıs 2019, Malatya, Türkiye

DÜZENLEYEN KURUMLAR

İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Mustafa TALAS - Başkan
Doç. Dr. Dinara FARDEEVA- Üye
Dr. Hasan ÇİFTÇİ - Üye

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Mustafa TALAS - Başkan

GENEL KOORDİNATÖR

Eylem Selver Tuğçe BAYAZİT

YABANCI KONUŞMACILAR / KATILIMCILAR

Dr. Mariam S. OLSSON (İNGİLTERE) – 40. Sayfa
Homayun FURMOLLY (AFGANİSTAN) – 40. Sayfa
Dr. Ahmad Sharif FAKHER (ARABİSTAN) – Sayfa
Mahmut BAYRAMOV (AZERBAYCAN) – 41.Sayfa
Hasan ABBASOV (RUSYA) – 41.Sayfa
Doç. Dr. Augul SALİKHOVA (TATARİSTAN) –42.Sayfa
Doç. Dr. Dınara FARDEEVA (TATARİSTAN) –42. Sayfa

KONGRE DİLLERİ

Türkçe ve tüm lehçeleri, İngilizce, Rusça, Çince, Arapça

Sunum Şekli

Sözlü Sunum

KONGRE BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ali DUYMAZ	Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Bahtiyar MEHMETOĞLU	Tokat Üniversitesi
Prof. Dr. Atabey KILIÇ	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. İskender ASKEROĞLU	Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Jarkınbike SULEYMANOVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi – Kazakistan
Prof. Dr. Mustafa TALAS	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÜNAL	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Nazmi AVCI	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Necati DEMİR	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Veysel BOZKURT	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Ziya AVŞAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr. Aydın ZOR	Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Almaz AHMETOV	Bakü Devlet Üniversitesi
Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ	Adıyaman Üniversitesi
Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA	Karabük Üniversitesi
Doç. Dr. Dinara FARDEEVA	Tataristan Bilimler Akademisi
Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr. Elman CEFERLİ	Nahcivan Devlet Üniversitesi – Azerbaycan
Doç. Dr. Faik ELEKBER	Milli İlimler Akademisi – Azerbaycan
Doç. Dr. Fayruza H. GARİPOVA	Başkurt Beşeri Bilimler Enstitüsü – Başkurdistan/Rusya
Doç. Dr. Gulmira ABDIRASOLOVA	Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi – Kazakistan
Doç. Dr. Kasım KARAMAN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Şayan ULUSAN	Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Veysi ÜNVERDİ	Mardin Artuklu Üniversitesi
Doç. Dr. Yıldız Sadettin	Bağdat Üniversitesi – Irak
Dr. Öğr. Üyesi Adnan OKTAY	Mardin Artuklu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Arzu TUNCER	Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Bayram POLAT	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERİŞ	Harran Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Lokman ZOR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Seyithan SEYDOŞOĞLU	Siirt Üniversitesi

DOUBLETREE

ИКСАД
ИНСТИТУТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
www.iksad.org
www.iksadkongre.org

INTERNATIONAL
İKSAD
Publishing House
Baku
Beijing
İstanbul
Kiev
Astana
KATILIM BELGESİ
KATILIM BELGESİ

DOUBLETREE
INSTITUTE OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND SOCIAL RESEARCHES
www.iksad.org

İKSAD

TARİH VE KÜLTÜR (A)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat:** 09:30- 12:00	**Oturum Başkanı**	Prof. Dr. Zeki BOYRAZ
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Öğr. Gör. Dr. Kazım KARTAL	MALATYA SANCAĞI TABİ GÖZENE, KADİRUŞAĞI, ALİŞAR VE KUŞDOĞANKARYELERİ'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI (1842-1843)		
Öğr. Gör. Dr. Kazım KARTAL	MALATYA SANCAĞI İZOLU NAHİYESİ KADIOĞLU VE PINARLI KARYELERİ'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI (1842-1843)		
Dr.Öğr.Üyesi Veysel GÖGER	OSMANLI SEFERLERİNDE BAYRAM		
Prof. Dr. Mustafa TALAS	KÜLTÜRÜN HALLERİ		
Zeynep KARAGÖZOĞLU Prof. Dr. Zeki BOYRAZ	KUMYAZI ÇAYI HAVZASINDA (ELAZIĞ) ARAZİ KULLANIM ÖZELLİKLERİNİN NÜFUSUN DAĞILIŞI VE YOĞUNLUĞU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ		
Nurdane ATEŞ Prof. Dr. Zeki BOYRAZ	AZ GELİŞMİŞLİK KAVRAMINA COĞRAFİ BİR BAKIŞ		
Arş. Gör. Tuba Nur OLĞUN	İZMİR LEVANTEN KONUTLARININ YAŞAMA KÜLTÜRÜ-MEKÂN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İRDELENMESİ		
Tülgen TANMAN Prof. Dr. Zeki BOYRAZ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDEKİ HAVALİMANLARININ COĞRAFİ ANALİZİ		
Dr. Öğr. Üyesi Habibe TEMİZSU	İNGİLİZ EMPERYALİZMİ VE TIBBİ ARAŞTIRMALAR		
Dr. Mariam S. OLSSON Homayun FURMOLLY Dr. Ahmad Sharif FAKHER	OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE LÜBNAN		
Mahmut BAYRAMOV Hasan ABBASOV	AZERBAYCAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE YENİ BİR BAKIŞ		
Doç. Dr. Augul SALİKHOVA Doç. Dr. Dınara FARDEEVA	İLK TATAR BESTECİNİN HAYATI VE ESERLERİ - SULTAN GABAŞİ		

KAŞGARLI MAHMUT-1 (A)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat: 12:30 – 14:30**	**Oturum Başkanı**	Doç. Dr. Funda OKUŞLUK
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
İclal ALKAN Prof. Dr. Nevzat BAYRİ	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ SINIF KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI		
İclal ALKAN Prof. Dr. Nevzat BAYRİ	FEN EĞİTİMİNDE OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI		
Ayşe BİRHANLI Ramazan GÜNDÜZ	FEN VE TEKNOLOJİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ TEKNOLOJİK PEDAGOJİK ALAN BİLGİSİ VE ÖZGÜVEN DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ		
Doç. Dr. Funda OKUŞLUK	FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ STEM İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ		
Doç. Dr. Funda OKUŞLUK	FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ STEM İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ		
Doç. Dr. Necdet KONAN Emine AYAZ	İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN BRANŞ VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK ALGI DÜZEYLERİ		
Duygu YILMAZ ALGAN Doç. Dr. Necdet KONAN	ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN YÖNETİCİ VE ÇALIŞMA ARKADAŞI DESTEĞİ ALGISI		
Selenay GÜR DEMİR Doç. Dr. Necdet KONAN	LİSE ÖĞRETMENLERİNİN YÖNETİCİ VE ÇALIŞMA ARKADAŞI DESTEĞİ ALGISI		

KAŞGARLI MAHMUT-2 (A)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat: 15:00- 17:00**	**Oturum Başkanı**	Doç. Dr. Necdet KONAN
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Doç. Dr. Nuray KURTDEDE FİDAN Faruk YETER	ÇOCUK DERGİLERİNDE DUYARLILIK DEĞERİ		
Handan KALKAN Dr. Öğr. Üyesi Mahire ASLAN	RESMİ ve ÖZEL ORTAOKULLARDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİNPROAKTİF DAVRANIŞ SERGİLEME DÜZEYLERİ		
доцент Альфия Николаевна ВАЛИАХМЕТОВА Ирина КОЛПАКОВА	ВЛИЯНИЕ ГУМАНИСТИЧЕСКИХ ИДЕЙ ДЖАДИДИЗМА НА СТАНОВЛЕНИЕ ТАТАРСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ (Исторический аспект)		
Dr. Öğr. Üyesi Battal GÖLDAĞ	MESLEK YÜKSEKOKULUNDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ		
Doç. Dr. Necdet KONAN **Hakan TAKGÜN** Fevzi KIRIK Bülent ÇETİNKAYA	ÖĞRETMENLERİN ÇOKLU ZEKÂ ALANLARI		
Doç. Dr. Necdet KONAN **Mustafa CICIK**	İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN ÖRGÜTSEL AFFEDİCİLİK DÜZEYLERİ		
Doç. Dr. Necdet KONAN **Güven YILDIRIM**	İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK ALGISI		

KAŞGARLI MAHMUT-3 (A)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat: 17:30- 19:30**	**Oturum Başkanı**	Doç. Dr. Necdet KONAN
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
VAHAP ARIKAN DOÇ. DR. NECDET KONAN	İLKOKUL VE ORTAOKUL YÖNETICILERININ KAYNAK SAĞLAMADA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERILERI		
ZEHRA ASLAN DOÇ. DR. NECDET KONAN	ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVREYE DUYARLILIK ALGISI		
YELİZ GÜNEY DOÇ. DR. NECDET KONAN	HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN USTA ÖĞRETİCİLERİN MESLEKİ DOYUMU ALGISI		
ERHAN EKİCİ DOÇ. DR. NECDET KONAN	ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL ADALET ALGISI		
ALİ ASLANYÜREK DUYGU KAYHAN DOÇ. DR. NECDET KONAN	REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Derya GÜNAY Doç. Dr. Necdet KONAN Bekir KARACA	İLKOKUL VE LİSE ÖĞRETMENLERİNİN YENİLİKÇİ DAVRANIŞ ALGISI		
Hatice ASLAN Doç. Dr. Necdet KONAN	İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN YÖNETİCİ VE ÇALIŞMA ARKADAŞI DESTEĞİ ALGISI		
Doç. Dr. Augul SALİKHOVA Doç. Dr. Dınara FARDEEVA Elvira NURLANOVA	SULTAN GABAŞİ:İLK TATAR BESTECİNİN HAYATI VE ESERLERİ		
Öğr. Gör. Dr. Murat CANPOLAT	ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA DİJİTAL EBEVEYN OLMA: BİR OLGUBİLİM ÇALIŞMASI		
Öğr. Gör. Dr. Murat CANPOLAT	FAL BAKTIRMA: BİR OLGU BİLİM ÇALIŞMASI		

ADLİ BİLİMLER (B)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat:** 09:30- 12:00	**Oturum Başkanı**	Dr. Aslıhan KAYIK AYDINALP
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Dr. Barış DUMAN	İNŞAAT SEKTÖRÜNDEKİ İŞ KAZALARINDA SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNUN RÜCU DAVASINA GENEL BAKIŞ		
Dr. Mariam S. OLSSON London School of Economics Homayun FURMOLLY Kabul State University Dr. Ahmad Sharif FAKHER King Abdulaziz University	BEIRUT AND LEBANON DURING THE OTTOMAN EMPIRE		
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan KAYIK AYDINALP	İŞÇİLERİN KİŞİSEL VERİLERİNİN KORUNMASI		
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan KAYIK AYDINALP	SİGORTALILIK SÜRELERİNİN BİRLEŞTİRİLMESİ		
Dr. Öğr. Üyesi Murat Buğra TAHTALI	TÜRK HUKUKUNDA OLAĞANÜSTÜ HAL KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİYLE KAMU GÖREVİNDEN İHRAÇ EDİLEN KAMU PERSONELİNİN AKLANMA SONRASINDA GÖREVE İADELERİ SORUNU		
Arş. Gör. Nazlı ÇOBAN	İŞÇİ SENDİKASI ÜYELİĞİNİN ÜYE OLUNAN SENDİKAYA KARŞI ÜYELİĞİN KAZANILMASI SIRASINDA KORUNMASI		
Elif POLAT	ÖLÜNCEYE KADAR BAKMA SÖZLEŞMESİ ÜZERİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN HAKLARI		
Mikail YUSIFOV Ahmad S. FAKHIR Muhyeddin ASKAROV	ÖZERK CUMHURİYETLERDE MECLİS BAŞKANLARININ YETKİLERİ: NAHÇIVAN ÖRNEĞİ		
Irina KOLPAKOVA Irina KONSALIDZE	MILITARY COURTS AND JUDGES STATUS		
Av.Dr. Sibel AKŞAHİN POLAT	TÜRKİYE' NİN 1951 TARİHLİ BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN CENEVRE SÖZLEŞMESİ'NE TARAFLIĞI		
Mahmut BAYRAMOV Hasan ABBASOV	AZERBAYCAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE YENİ BİR İVME		
Doç. Dr. Augul SALİKHOVA Doç. Dr. Dınara FARDEEVA	İLK TATAR BESTECİNİN HAYATI VE ESERLERİ - SULTAN GABAŞİ		

ISPEC-1 (B)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat: 12:00- 14:15**	**Oturum Başkanı**	Dr. Öğr. Üyesi Menderes ÇENET
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Dr. Öğr. Üyesi Faruk KARDAŞ	IN VİTRO ANTİMİCROBİAL AND SYNTHESİS EVALUATİON OF SOME NEW 3-ALKYL(ARYL)-4-(2-PHENYLACETOXY-3-ETHOXYBENZYLİDENAMİNO)-4,5-DİHYDRO-1H-1,2,4-TRİAZOL-5-ONE COMPOUNDS		
Doç. Dr. Funda OKUŞLUK Öğr. Gör. Dr. Onur ÖZGÜL	ZEA MAYS İLE NANO BOYUTTA TiO 2 SENTEZİ VE KARAKTERİZASYONU		
Öğr. Gör. Nilgün KIZILKAYA Arş. Gör. Engin ÖZDEMİR Dr. Öğr. Üyesi Didem EREN SARICI	MADENSEL VE ENDÜSTRİYEL ATIKLARIN GAZBETON ÜRETİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ		
Arş. Gör. Engin ÖZDEMİR Öğr. Gör. Nilgün KIZILKAYA Dr. Öğr. Üyesi Didem EREN SARICI	MALATYA'NIN DEPREM OLUŞTURMA ÖZELLIKLERININ İNCELENMESI		
Erkan BAHÇE, **Ender EMİR** Cebrail ÖLMEZ	CoCrMo ALAŞIMININ TORNALANMASINDA MEYDANA GELEN TAKIM AŞINMALARININ VE TALAŞ TİPLERİNİN İNCELENMESİ		

Dr. Öğr. Üyesi Erkan BAHÇE Cebrail ÖLMEZ, Ö.Ceren AKBAY	HAP KAPLANMIŞ MATKAP İLE KEMİK DELİNMESİNİN DENEYSEL İNCELENMESİ
Eray SARIGÜL, Erkan BAHÇE Ender EMİR	Ti6Al4V ALAŞIMININ SIFIR ALTI ISIL İŞLEM İLE TORNALANMASININ TAKIM AŞINMASINA VE YÜZEY KALİTESİNE ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI
Dr. Öğr. Üyesi Menderes ÇENET	Honey Samples of Malatya with Respect to the Palynological and Physicochemical Properties
Ayşe Şebnem ERENLER	Rekombinant Pseudomonas aeruginosa Kaynaklı Kapsüler Polisakkarit Üretimi
Doç. Dr. Çiğdem SARICI ÖZDEMİR Muhammed ONAY	BOYA GİDERİM KİNETİĞİNİN İNCELENMESİ
Doç. Dr. Çiğdem SARICI ÖZDEMİR Kübra KARADAŞ	FISTIK KABUĞUNDAN ELDE EDİLEN FOTOKATALİZÖRLERİN YÜZEY ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ
Bilge Hatun AY Sima POUYA	Okul Bahçelerindeki Çocuk Oyun Alanı Tasarımlarının Değerlendirmesi
Bilge Hatun AY Ayşe Gülan ÇELEBİ Aysun TUNA	Enerji Etkin Peyzaj Tasarım Yaklaşımları İle Kentsel Donatı Elemanları

ISPEC-2 (B)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat: 14:30- 17:00**	**Oturum Başkanı**	**Dr.** H.Turan AKKOYUN
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Sima POUYA Sahar POUYA	GREEN INFRASTRUCTURE AS A SOLUTION FOR URBAN WATER QUALITY AND STORM WATER MANAGEMENT		
Sima POUYA	DETERMINATION OF USER SATISFACTION IN DESIGNED LANDSCAPE ARCHITECTURE PROJECTS		
Nazire Sinem SARNILIOĞLU Sima POUYA	DOĞA EĞİTİMİ İÇİN OKUL BAHÇELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ		
Öğr. Gör. Çiğdem CEYLAN Prof. Dr. Mehmet ÖNAL	MALATYA TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ BATTALGAZİ (MALATYA) KAMPÜS ALANI ALÜVYONLARINA AİT SEDİMANLARIN ESKİ AKINTI YÖNÜ, DOKUSAL ÖZELLİKLERİ VE DEPOLANMA ORTAMLARININ BELİRLENMESİ		
Muhammet Fatih AKKAMIŞ Mehmet Cihat ÖZGENEL	MİKRO ŞEBEKELERDE HİYERARŞİK KONTROL		
Derya KARAMAN Erkan BAHÇE	KALÇA PROTEZ AŞINMA SİMÜLATÖRÜNÜN TASARIMI VE ÜRETİMİ		
Serkan YASAKCI Derya KARAMAN, Erkan BAHÇE	FARKLI ELYAF YÖNLENDİRMELİ CAM ELYAF TAKVİYELİ POLİMER KOMPOZİTLERDE DELAMİNASYONUN İNCELENMESİ		
Dr. Murat CAN Dr. Serdar KOLUAÇIK Dr. Ögr. Üyesi Erkan BAHÇE Akif OYMAK	KEMİK KIRIKLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN LCP PLAKLARINDA KİLİTLİ VE KİLİTSİZ VİDALARIN KULLANIMI VE FARKLI VİDA AÇILARININ PLAĞIN MEKANİK DAYANIMINA ETKİSİ		
Dr.Öğr. Üyesi H.Turan AKKOYUN	THE EFFECT OF QUERCETIN ON THE LUNG FATTY ACID COMPONENTS OF CARBON TETRACLORIDE (CCI4) EXPOSED RATS		
Mahire BAYRAMOĞLU AKKOYUN	XANTHINE OXIDASE INHIBITORY ACTIVITY OF WATER AND ETHANOL EXTRACTS OF CRATAEGUS MEYERI POJARK LEAF		
Arş. Gör. Gürcan KAMACI Doç. Dr. Filiz ÖZGEN Arş. Gör. Erman ÇELİK Muhammet Oğuzhan YILMAZ	TEK KATMANLI FREN DİSKİ TERMAL PARAMETRELERİNİN DİSK GEOMETRİSİ İLE DEĞİŞİMİNİN SAYISAL OLARAK İNCELENMESİ		

ISPEC-3

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat:** 17:15 – 19:30	**Oturum Başkanı**	Doç. Dr. Serkan SAYIN
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Nurhayat ÖZDEMİR Kadir KERDİĞE	Karanfil (SYZYGIUM AROMATICUM) Bitkisinde GC-MS ile Tayini Yapılan Bazı Uçucu Bileşenlerin Gıda ve Sağlıkta Kullanım Alanları		
Doç. Dr. Serkan SAYIN	YENİ HİDROKSİKİNOLİN SUBSTİTUTE p-ter- BUTİLKALİKS[4]AREN TÜREVİNİN OPTİKSEL VE ELEKTROKİMYASAL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ		
Dr. Pelin DEMİR Doç. Dr. Osman İrfan İLHAK Prof. Dr. Gülsüm ÖKSÜZTEPE	MODİFİYE ATMOSFER PAKETLEMENİN TULUM PEYNİRİNİN KİMYASAL ve DUYUSAL KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ		
Lütfiye KADIOĞLU DALKILIÇ Şule İNCİ Arş. Gör Semih DALKILIÇ Prof. Dr. Sevda KIRBAĞ	Helvella leucomelaena (Pers.) Nannf.'IN ANTİMİKROBİYAL VE ANTİOKSİDAN ETKİSİ		
Lütfiye KADIOĞLU DALKILIÇ Şule İNCİ Semih DALKILIÇ Sevda KIRBAĞ	GELENEKSEL EM'İN ANTİMİKROBİYAL VE ANTİOKSİDAN AKTİVİTESİ		
Öğr. Gör. Harika Eylül ESMER DURUEL *Güllü KAYMAK* *Şeyma KIZILKAYA* *Nüzhet Cenk SESAL* *Figen Esin KAYHAN*	*SUCUL ORTAMDA ULTRASES UYGULANMASININ Carassius auratus'un OKSİDATİF STRES PARAMETRELERİ ÜZERİNE ETKİSİ*		
Güllü KAYMAK *Harika Eylül Esmer DURUEL* *Şeyma KIZILKAYA* *Sena Kardelen DİNÇ* *Figen Esin KAYHAN*	*HERBİSİT TRİBENURON-METİL'İN ZEBRA BALIĞI (Danio rerio)'NIN KAS DOKUSU ÜZERİNE ETKİLERİ*		
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf TEMEL	Glutatyon S-Transferaz Enziminin Tavuk Yüreğinden Saflaştırılması ve Bazı İlaçların Enzim Aktivitesi Üzerine Etkilerinin Araştırılması		
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf TEMEL Mehmet ÇİFTİ	Bazı Antibiyotiklerin Japon Bıldırcın (Coturnix, coturnix japonica) Karaciğer Glutatyon S-Transferaz Enziminin Aktivitesi Üzerine Etkilerinin Araştırılması		
Dr.Öğr.Üyesi Sinan Bayindir Mehmet Çiftçi Yusuf Temel	Catalyst-free synthesis of pharmaceutically attractive thiosemicarbazone and investigation of effect on GST enzymes		
Dr.Öğr.Üyesi Sinan Bayindir	The synthesis of novel bis-aryl-substitute thiosemicarbazones		
К. Т. Шакеев, Б.А. Бегежанов, Г.А. Степаненко, С. Ш. Примбеков, А. Э. Мусаев	ЭНДОСКОПИЧЕСКАЯ ГАСТРОЭНТЕРОЛОГИЧЕСКАЯ ХИРУРГИЯ		
O.D. PILISHVILI	JOINING UNDERGRADUATE MEDICAL STUDENTS TO THE ELEMENTS OF EXPERIMENTAL SURGERY		
Л. О. Кузьмин	ИЗ ИСТОРИИ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О КУЛЬТУРНОМ ЛАНДШАФТЕ		

Т.Жұмашева	БОЛАШАҚ ТӘРБИЕШІЛЕРДІҢ ЛИДЕРЛІК САПАСЫН АНЫҚТАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ ЖАЙЫНДА
Roberta TARTAGLIA	DEVELOPMENT AND USE OF AN EXPERIMENTAL SETUP FOR ANALYZING NANOPARTICLE TRAJECTORIES FOR RESEARCH ON SUBMICRON BIOLOGICAL OBJECTS

GEVHER NESİBE-1 (C)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat:** 09:00- 11:00	**Oturum Başkanı**	Dr. Mine BEKAR
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Abdulkadir ATALAN Yasemin AYAZ ATALAN	HASTANE YÖNETİMİNDE KESİKLİ-OLAY SİMÜLASYON UYGULAMASININ ÖNEMİ		
Abdulkadir ATALAN Yasemin AYAZ ATALAN	SAĞLIK ÇALIŞAN SAYISININ OPTİMİZE EDİLMESİ: ACİL SERVİS SİMÜLASYON UYGULAMASI		
Yasemin AYAZ ATALAN Abdulkadir ATALAN	Hastane Yönetimi için Deney Tasarımının Uygulanması		
Yasemin AYAZ ATALAN Abdulkadir ATALAN	Deney Tasarımına ait Replikasyon Yönteminin Geliştirilmesi		
Arş. Gör Gülçin NACAR Sermin TİMUR TASHAN	ANNE SÜTÜNDEKİ MİNİ MUCİZELERİN (miRNA) BEBEK SAĞLIĞI İÇİN ÖNEMİ		
Arş. Gör Gülçin NACAR Sermin TİMUR TASHAN	BUZ DAĞININ GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: KURTARILMIŞ ANNE ÖLÜMÜ (NEAR MİSS)		
Dr.Öğr. Üyesi Mine BEKAR Gülçin NACAR Sermin TİMUR TAŞHAN	ORTA YAŞ KADINLARDA KONSEPSİYON VE KONTRASEPSİYON		
Dr. Öğr. Üyesi Mine BEKAR Arş. Gör. Gülçin NACAR Sermin TİMUR TAŞHAN	BOŞANMANIN ACIMASIZ SONUCU: EBEVEYN YABANCILAŞTIRMA SENDROMU		

GEVHER NESİBE-2 (C)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat:** 11:30- 13:30	**Oturum Başkanı**	**Dr.** Düriye ÖZTÜRK
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
Fahri EMRE Yusuf ERDEM Erkan Sabri ERTAŞ	THE EFFECT OF PROSTHETİC HEAD DİAMETER ON PROTRUSİO ACETABULİ AFTER BİPOLAR HİP HEMİARTHROPLASTY		
Fahri EMRE	RESULTS OF SURGİCALLY TREATED DISTAL RADIUS FRACTURES		
Dr. Öğr. Üyesi Günay YAPICI YAVUZ	TEMPOROMANDİBULAR EKLEM DİSFONKSİYONU NEDENİ İLE KLİNİĞİMİZE BAŞVURAN HASTALARIN RETROSPEKTİF OLARAK İNCELENMESİ		
Ayşe Şebnem ERENLER Tuba ÜNVER Nusret AKPOLAT Resit SEVİMLİ Bahar ÖZASLAN	Mikrobiyal Kondroitin Sülfatın Staphylococcus aureus üzerine Antimikrobiyal Etkisinin Araştırılması		
Dr.Öğr.Gör. Düriye ÖZTÜRK	ENDOMERTİUM KARSİNOMLU HASTALARDA SERUM LİPİD PROFİLLERİNİN RETROSPEKTİF OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ		
Çağrı NEYİŞCİ Yusuf ERDEM	Çocuk Hastaların Pes Planus Deformitesinde Cerrahi Tedavi Sonuçlarımız		

Uzm. Dr. Enes ULUYARDIMCI Uzm. Dr. Şahin ÇEPNİ	LATERAL EPİKONDİLİT TEDAVİSİNDE LOKAL KORTİKOSTEROİD VE OTOLOG KAN ENJEKSİYONUNUN KISA DÖNEM SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI
Doç. Dr. Adalet KOCA KUTLU Nimet PETEK	HEMŞİRELERİN ÇATIŞMA ÇÖZME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

GEVHER NESİBE-3 (C)

Tarih: 4 Mayıs 2019	**Saat:** 14:00- 16:30	**Oturum Başkanı**	Dr. Mahir TAYFUR
Yazar isimleri	**Bildiri adı**		
DR. ÖĞR. ÜYESİ Mahir TAYFUR	BÜYÜK BOYUTLU BRANKİYAL KLEFT KİSTİ		
Dr. Öğr. Üyesi Gözde ATİLA USLU	İNDOMETAZİN KAYNAKLI BÖBREK HASARINDA NARİNJİNİN KORUYUCU ETKİLERİ		
Dr.Öğr. Üyesi Hamit USLU EBRU BARDAŞ	Deneysel Tip I Diyabette Alfa Lipoik Asit ve C Vitamininin Antioksidan Etkileri		
Öğr. Gör. Dr. Perihan GÜRBÜZ	ENDOKRİN BOZUCU KİMYASALLARIN PUBERTE ÜZERİNE ETKİSİ		
Öğr. Gör. Dr. Perihan GÜRBÜZ	DİYABETİK NÖROPATİDE ETKİNLİĞİ ÇALIŞILAN BİTKİLER İLE İLGİLİ TÜRKİYE'DE YAPILAN ARAŞTIRMALARA		
Dr. Öğr. Üyesi Seda UĞRAŞ Çağrı OZDENKI Oğuz OZCELIK	Comparatively Evaluation of Body Composition Using Various Methods in Sedentary Young Females		
Dr. Öğr. Üyesi Seda UĞRAŞ Oğuz ÖZÇELİK	Aerobik Yürüme Egzersizine bağlı Metabolik Stresin Antrenmanlı Erkek Deneklerin NESFATİN-1 VE İRİSİN SEVİYELERİNE ETKİLERİ		
Dr.Öğr.Üyesi. Tülin GÜVEN	INVESTİGATION OF VANCOMYCIN RESISTANCE IN		

GÖKMEN	ENTEROCOCCUS SPP. ISOLATED FROM RECTAL SWAP SAMPLES OF FARM DOGS IN OSMANIYE, TURKEY
К. Т. Шакеев, Б.А. Бегежанов, Г.А. Степаненко, С. Ш. Примбеков, А. Э. Мусаев	ЭНДОСКОПИЧЕСКАЯ ГАСТРОЭНТЕРОЛОГИЧЕСКАЯ ХИРУРГИЯ
Dr. Öğr. Üyesi Oğuz EMRE Öğr. Gör. Mehmer Akif KAY Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül ULUTAŞ Arş. Gör. Ramazan İNCİ	SAVAŞ MAĞDURU SURİYELİ GÖÇMEN ÇOCUKLARIN ANKSİYETE VE DEPRESYON DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ
Dr. Öğr. Üyesi Oğuz EMRE Öğr. Gör. Burcu Çoşanay Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül ULUTAŞ	0-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞUNA SAHİP SURİYELİ ANNELERİN BESLENME SÜRECİ TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
Dr. Pınar ÇAKAN Prof Dr. Sedat YILDIZ	SAĞLIKLI ERİŞKİNLERDE KALP HIZI DEĞİŞKENLİĞİ İNDEKSLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ
Burak SEREN Prof.Dr. Hüseyin NURSOY	The Effects of Ozonated, Chlorinated, Celestite Stone-Treated, Natural Spring and Pine Resin-Treated Waters on Performance, Oxidative Stress and Carcass Parameters in Japanese Quail
Prof.Dr. Hüseyin NURSOY İhsan AKSOY	Vejetasyonun Farklı Dönemlerinde Biçilen Macar Fiği Buğday Karışımının Besin Madde Kompozisyonu, Rumende Yıkılım Özellikleri, in vitro Sindirilebilirlik ve Rölatif Yem Değerinin Belirlenmesi
Л. О. Кузьмин	ИЗ ИСТОРИИ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О КУЛЬТУРНОМ ЛАНДШАФТЕ
Т.Жұмашева	БОЛАШАҚ ТӘРБИЕШІЛЕРДІҢ ЛИДЕРЛІК САПАСЫН АНЫҚТАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ ЖАЙЫНДА
Roberta TARTAGLIA	DEVELOPMENT AND USE OF AN EXPERIMENTAL SETUP FOR ANALYZING NANOPARTICLE TRAJECTORIES FOR RESEARCH ON SUBMICRON BIOLOGICAL OBJECTS
O.D. PILISHVILI	JOINING UNDERGRADUATE MEDICAL STUDENTS TO THE ELEMENTS OF EXPERIMENTAL SURGERY

POSTER SUNUM

Uğur ERGÜN Gülhan ZORGÖR UÇDU Elif Nur AVŞAR Merve Nur AK Ahmet ÜRK Burak ALP	NADİR GÖRÜLEN BİR HİPERGLİSEMİ NEDENİ: LATENT OTOİMMUN ERİŞKİN DİYABETİ

İÇİNDEKİLER

KONGRE KÜNYESİ	i
BİLİM KURULU	ii
FOTOĞRAF GALERİSİ	iii
KONGRE PROGRAMI	iv
İÇİNDEKİLER	v

KONGRE ÖZET VE TAM METİNLERİ

Kazım KARTAL ***MALATYA SANCAĞI TABİ GÖZENE, KADİRUŞAĞI, ALİŞAR VE KUŞDOĞANKARYELERİ'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI (1842-1843)***	**1**
Kazım KARTAL ***MALATYA SANCAĞI İZOLU NAHİYESİ KADIOĞLU VE PINARLI KARYELERİ'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI (1842-1843)***	**11**
Veysel GÖGER ***OSMANLI SEFERLERİNDE BAYRAM***	**12**
Mustafa TALAS ***KÜLTÜRÜN HALLERİ***	**13**
Zeki BOYRAZ & Zeynep KARAGÖZOĞLU ***KUMYAZI ÇAYI HAVZASINDA (ELAZIĞ) ARAZİ KULLANIM ÖZELLİKLERİNİN NÜFUSUN DAĞILIŞI VE YOĞUNLUĞU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ***	**16**
Zeki BOYRAZ & Nurdane ATEŞ ***AZ GELİŞMİŞLİK KAVRAMINA COĞRAFİ BİR BAKIŞ***	**17**
Tuba Nur OLĞUN ***İZMİR LEVANTEN KONUTLARININ YAŞAMA KÜLTÜRÜ-MEKÂN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İRDELENMESİ***	**21**
Zeki BOYRAZ & Tülgen TANMAN ***DOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDEKİ HAVALİMANLARININ COĞRAFİ ANALİZİ***	**29**
Habibe TEMİZSU ***İNGİLİZ EMPERYALİZMİ VE TIBBİ ARAŞTIRMALAR***	**31**
Mariam S. OLSSON & Homayun FURMOLLY & Ahmad Sharif FAKHER ***BEIRUT AND LEBANON DURING THE OTTOMAN EMPIRE***	**40**
Mahmut BAYRAMOV & Hasan ABBASOV ***STRENGTHENING TURKEY-AZERBAIJAN ALLIANCE***	**41**
Augul SALİKHOVA & Dınara FARDEEVA ***THE LIFE AND WORK OF THE FIRST TATAR COMPOSER - SULTAN GABYASHI***	**42**

MALATYA SANCAĞI TABİ GÖZENE, KADİRUŞAĞI, ALİŞAR VE KUŞDOĞANKARYELERİ'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI (1842-1843)

ÖGR. GÖR. DR. KAZIM KARTAL
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ÖZET
Tarihte yerini almış devletlerin insan gücünün ve ekonomik durumlarının tespiti her dönem için büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti de kurulduğu dönemden itibaren toprakları üzerinde yaşayan halkın ekonomik durumunu görmek ve askerliğe elverişli kişi sayısını belirlemek için nüfus ve mal tespiti yapmıştır. Osmanlı'nın kuruluş devrinde ilk dönemlerde, ülkedeki vergi potansiyelini belirlemek için tahrirler yapılmış ve bunun sonucunda tahrir defterleri düzenlenmiştir. Ancak tımar sisteminde aksaklıkların çıkması ile birlikte önemini kaybetmeye başlaması ile avarız ve cizye sayımları yapılmaya başlanmıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise 1830-1831 senelerinde Anadolu ve Rumeli'de modern olarak nitelendirilebilecek ilk nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir. Bu sayımdaki amaç asker alımı ve vergi gelirlerinin tespiti olduğu için sadece erkek nüfus sayılmıştır. Bu nüfus sayımlarından birisi de 1842/ 1843'de yapılan BOA bulunan 1258 tarihli Nfs kodu 2640 olan Harput eyaleti, (Malatya) sancağı, Malatya, Cubas nahiyesi, İzoli nahiyesi Nüfus defteridir. Bu çalışmamızda bu nüfus defteri kaynak olarak kullanıp Gözene, Kadiruşağı, Alişar Ve Kuşdoğan Karyelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı üzerine değerlendirme yapılacaktır. Bu çalışma, Kadiruşağı, Alişar ve Kuşdoğan karyelerinin nüfusun yapısını ve karakterini incelemeyi hedef almıştır.
Anahtar Kelime: Nüfus sayımları, Sosyo-ekonomik yapı, Osmanlı Devleti.

THE SOCIO-ECONOMIC STRUCTURES OF THE MALATYA SANCAGI TABİ GOZENE, KADİRUSAGİ, ALİSAR AND KUSDOGAN CARIANS (1842-1843)

SUMMARY
It always has been important for great empires of time to determine the manpower and economic conditions of the population. For this reason, from the moment the Ottoman Empire was founded they counted the population to determine the economic status of the people living on their territory and to determine the number of man eligible for military service. When the Ottoman Empire first was founded, in order to see the tax potential of the country the population was count and the population registers were made. However, with disruptions in the actual system, they started to make avariz and jizye counts. In the 19th century the first modern census in Anatolia and Rumelia was realized in 1830-1831. Since the aim of this census was to determine the soldier recruitment and tax revenues, only the male population was counted. One of these census is the province of Harput (1258 dated Nfs code 2640) which was built in 1842-1843 and the province of Malatya, Malatya, Cubas sub-district, Izoli sub-province population book will be used as a resource to evaluate the socio-economic structure of Gozene, Kadirusagi, Alisar and Kusdogan carians. This study aimed to examine the structure and character of the population of Kadirusagi, Alisar and Kusdogan carians.
Key words: Population counts, socio-economic structure, Ottoman Empire.

GİRİŞ

Arapça nefs kelimesinin çoğulu olan nüfus "nefis; ruh, can, hayat" manalarına gelmektedir. Nüfus daha çok bir coğrafyada yaşayan insanları ifade eder.[1] Osmanlı devleti demografik yapısı ele alınırken ilk dönem nüfus bilgileri açısından zengin olan kaynak tahrir defterleridir. Klasik dönem Osmanlı devletinde tahrirler 30 yıllık arayla yapılmıştır. Böyle bir uygulamaya gidilmesinin nedeni tımarların dağılımı ve vergi mükellefi olan kişileri tespit etmektir. Bu nedenle sayım işlemine sadece vergi verebilecek olan erkek nüfus kaydedilmiştir. Şehirlerde meslek grupları kaydedilirken, kırsal nüfus ise sahip olduğu toprak miktarına göre çift, nim çift, bennak veya mücerret olarak ayrılmıştır. Vergi mükellefi olan kişi sayılarının bilinmesi nüfus bilimi hakkında araştırmacılara kişi sayısının ne kadar olduğu konusunda önemli bilgiler vermektedir. Araştırmacılar hane nüfusunun ortalama olarak beş kişi kabul edip bir kentin demografik yapısını ortaya koymaya çalışmıştır.[2] Tahrir defterleri dışında bizlere

[1] Nebi Bozkurt, "Nüfus", TDV, C.33, Ankara 2007, s.293-294.
[2] Salih Akyel, *19. Yüzyılın İlk Yarısında Harput Şehrinin Nüfus Ve Toplum Yapısı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 2013, s.1.

demografi ve bir kentin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgi veren bir diğer kaynak türü ise avarız ve cizye defterleri olmuştur. Cizye defterleri genellikle kentlerde yaşayan gayrimüslim nüfustan alınan cizye vergileri sistemli bir şekilde kaydedilirdi. Cizye defterlerinde vergi veren yetişkin erkek nüfus ekonomik gücüne göre alınan vergi miktarı olarak belirtilen âlâ, evsat, ednâ, mande şeklinde vergi miktarları alınmıştır.[3]

19. yüzyıl da ise Sultan II. Mahmud dönemindeYeniçeri Ocağının kaldırılıp yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediyye'nin kurulması ile bir taraftan vergi mükelleflerinin tespiti, diğer taraftan askerlik çağında olanların öğrenilmesi için bir nüfus sayımı yapılması istenmiştir. Her ne kadar İlk olarak sayım işi İstanbul'dan başlasa da bu sayım 1826-1828 Rus harbi denk gelmiştir. Bu hususta devrin vakanavüsü şöyle demektedir: "Vak'ai hayriyeden sonra devleti aliyenin ekser usul ve adet ve nizamı kadimesi değişüp zavabıti mülkiyenin esası olan tahririri nüfus kaziyesi mukaddemce merkezi saltanatta icra olunmuş ise de gavaili harbiyenin teakubu mânii olmuştur".[4] Şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Savaşın bitiminden sonra sayım işi yeniden ele alınmıştır. 1830 yılında yapılacak olan tahrir için bütün eyaletlere işinin ehli memurlar atanmış ve buralardaki görevlilere fermanları gönderilerek nüfus sayımının yapılması istenmiştir.[5]

Osmanlı Devleti'nde tahrir sayımları ve nüfus sayımları hakkında kısa bir değerlendirme yaptıktan sonra konumuzun odak noktasını oluşturan BOA bulunan 1258 tarihli Nfs kodu 2640 olan *Harput eyaleti, (Malatya) sancağı, Malatya, Cubas nahiyesi, İzoli nahiyesi* Nüfus defteri kaynak olarak Gözene, Kadiruşağı, Alişar ve Kuşdoğan Karyelerinin Sosyo-Ekonomik yapısı üzerine değerlendirme yapılacaktır.

Gözene Karyesi Sosyo-Ekonomik Yapısı

Sosyo-ekonomik yapıyı ortaya koyan en önemli özellikler lakap ve mesleklerdir. Türk kültüründe lâkap verme geleneği yaygındır. Lakap, övmeyi veya kötülemeyi gösteren ve isimden sonra gelen isim veya sıfattır.[6]

Lâkap; Bir kişiye veya bir aileye kendi isminden ayrı olarak sonradan takılan, o kişinin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ada denir.[7] Lâkaplar kişiyi kendi isminden ayrı olarak tanıtan, sonradan konan ve onun belirgin özelliğini göstermektedir. Genel ahlaki yapıya aykırı olmaması ve ilgili kişinin belli bir çevrede bu lâkapla tanınması kaydıyla ada da dönüşebilmektedir. Türk Ansiklopedisinde lâkapların üç çeşitte sınıflandırılmıştır bunlar: "1. Metih yolu, 2. Tarif ve tanıtma, 3. Kötüleme ve hafife alma" şeklinde belirtilmiştir.[8] Ad kültürü içinde önemli bir yere sahip olan lakaplar, kişi adlarıyla birlikte kullanılan veya doğrudan adın yerine geçen tanımlayıcı ve tamamlayıcı sözler olmuştur. Bazı durumlarda asıl adın sıfatı olarak kullanılırken, bazı durumlarda ise gerçek adın yerine geçtiği görülmektedir. Lakabın kaynağı, lakap verilen kişidir. Kişiye ait her türlü olumlu veya olumsuz özellik, yaptığı bir iş veya yaşadığı bir olay lakaba vesile teşkil edebilir.[9] Kişilere lakaplar verilirken kişinin fiziki özellikleri, etnik durumlarına veya mesleklerine göre lakaplar verildiği görülmektedir. Bu durum çalışmamıza konu olan nüfus defterinde de görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan nüfus defterinde geçen lakaplar aşağıdaki gibidir. (Tablo 1)

---

[3] Kazım Kartal, "19. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'da Bir Semt: Kuzguncuk", *TİDSAD*, S.12, 2017, s.381-395.

[4] Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Eylül 1997, s.8.

[5] Salih Akyel, *19. Yüzyılın İlk Yarısında Harput Şehrinin Nüfus Ve Toplum Yapısı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 2013, s.1.

[6] Ali Delice, "Asr-ı Saadet, Hulefa-i Raşidın ve Emeviler Döneminde Lakap Takma ve Halifelerin Lakapları", *EKEV Akademi Dergisi*, C.2, S.1, Kasım 1999, s.165-183.

[7] Şerife Seher & Erol Çalışkan, "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S. 3, Eylül 2016, s.104-126.

[8] Asiye Mevhibe Çoşar, "Trabzon'da Kullanılan Lâkaplar Üzerine Bir Derleme/Değerlendirme", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C.1, S.42, Ankara 2003, s.27-40.

[9] Nevzat Özkan, "Adlandırma Yöntemi Olarak Lakaplar Ve Büyükkışla'daki Örnekleri", (Online) https://bozoksempozyumu.bozok.edu.tr/dosya/cilt3/180-189.pdf

Tablo 1: Gözene Karyesinde lakaplar[10]

Sıra no	Lakaplar	Sıra no	Lakaplar
1	Maraşoğlu	29	Acemoğlu
2	Rışvan kızı Mehmedoğlu	30	Hasanoğlu
3	Lakooğlu	31	Emir Alioğlu
4	Kömooğlu	32	Kel Bekiroğlu
5	Öter Mehmedoğlu	33	Dağlı İbişoğlu
6	Kara Bekiroğlu	34	Mamileoğlu
7	İsmailoğlu	35	Kara Mustafaoğlu
8	Mehmedoğlu	36	Kara Velioğlu
9	Süleymanoğlu	37	Koyun Mehmedoğlu
10	Osmanoğlu	38	Palancıoğlu
11	İlyasoğlu	39	Acem Alioğlu
12	Serçe Mehmedoğlu	40	Luluoğlu
13	Menteşe Mehmedoğlu	41	Göcooğlu
14	Kör Mehmedoğlu	42	Deli Hasanoğlı
15	Aşir Hasanoğlu	43	Hasanoğlu
16	Danacıoğlu	44	Kara Veli Mehmedoğlu
17	Ahmedoğlu	45	Haliloğlu
18	Menteşe Yusufoğlu	46	Küçük Hasanoğlu
19	Rışvan Efendi Mehmed Efendioğlu	47	Baba Ali Torunu
20	Demircioğlu	48	Dağlıoğlu
21	Bırıkoğlu	49	Ömeroğlu
22	Kılcıoğlu	50	Memişoğlu
23	Bekiroğlu	51	Kel Osmanoğlu Torunu
24	Zazaoğlu	52	Yusufoğlu
25	Kör Bekiroğlu	53	Kefşgeroğlu

[10] BOA, NFSd, no:1258.

26	Ciran Hasanoğlu	54	Deli Bekiroğlu
27	Alioğlu	55	Mehmedoğlu
28	Kırkyılanoğlu	56	Köroğlu

Toplam nüfus:193

Meslekler

Meslekler, bir bölgenin iktisadi yapısını ortaya koyması açıdan önem arz etmektedir. Gözene karyesinde bulunan meslekler Çiftçi, Rençber ve Askerlik vazifesini yerine getiren kişilerden oluşmaktadır. Çalışmamıza konu olan nüfus defterinde geçen mesleklere baktığımızda Gözene karyesinde iktisadi yapının tarım ürünlerine bağlı olduğunu ve üretici nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Ancak sanayi, sağlık ve eğitim açısında geri kalmış olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Rençber sayısının Çiftçi sayısından fazla olması ise halkın kendi topraklarının yeterli olmadığı ve başkasının toprağını işlettikleri sonucunu bizlere göstermektedir. Rençber sayısında azımsanmayacak sayıda çok olması halkın sosyal ve iktisadi seviyesinin iyi olmadığını bizlere göstermektedir. Dikkat çeken bir diğer meslek ise Demirci mesleğidir. Demirci; Madenleri elle döverek biçimlendiren sanatkârdır.[11] Bu durum 1842 yılında Gözene de Demirci ustasının bulunduğunu göstermesi açısından önemlidir.(Tablo 2)

Tablo 2: Meslekler

Sıra no	**Meslek adı**	**Kişi sayısı**	**Yaş ortalaması**
1	Çiftçi	12	48
2	Rençber	41	38
3	Piyade-hassa, Asitane	9	21 (en küçük yaş 16)
4	Demirci	1	42

Özür durumları: Çiftçi orta boylu Siyah sakallı 40 yaşında lakabı İsmailoğlu olan Bekir oğlu İsmail'in özür durumunun yekçeşm olduğu buna rağmen Çiftçilik mesleğiyle iştigal ettiği görülmektedir. Özür durumu yekçeşm olarak belirtilen bir diğer kişi ise Kara Mustafaoğlu lakaplı Mustafa oğlu Mehmeddir. Mesleği belirtilmemiş olup 16 yaşındadır. Bırıkoğlu lakaplı İsmail oğlu Yakup özür durumu yekçeşm olarak belirtilmiş ve yaşı 15 dir. Toplamda 3 kişinin özür durumlarının olduğu görülmektedir.

Kadiruşağı Karyesi Sosyo-Ekonomik Yapısı

Tablo 3: Kadiruşağı karyesinde bulunan kişilerin Lakapları

Sıra no	**Lakaplar**
1	Silooğlu
2	Yusufoğlu
3	Gül Yusufoğlu
4	Velioğlu
5	Köse Osmanoğlu
6	İsaoğlu

[11] Özden Süslü & Nur Urfalıoğlu, "Bir Osmanlı El Yazmasına Göre Xvı. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Meslekler",http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/S%C3%9CSL%C3%9C-%C3%96zden URFALIO%C4%9ELU-Nur-B%C4%B0R-OSMANLI-EL-YAZMASINA-G%C3%96RE-XVI. Y%C3%9CZYIL-OSMANLI-%C4%B0MPARATORLU%C4%9EU%E2%80%99NDA-MESLEKLER.pdf, s.2865-2875

7	Hacı Hasanoğlu
8	Şabo Haliloğlu
9	Hacı Saburoğlu
11	Alooğlu
12	Molla Ali Torunu
13	Osmanoğlu
14	Çolak Hüseyinoğlu
15	Deli Ömeroğlu
16	Musaoğlu
17	Gariboğlu
18	Şahnahanlıoğlu
19	Köse Ömeroğlu
20	Bekiroğlu
21	Targo Hasanoğlu
22	Hasanoğlu
23	Şabanoğlu
24	Sarının Torunu

Meslekler

Tablo 4: Kadiruşağı Karyesinde bulunan meslekler

Sıra no	**Meslek adı**	**Kişi sayısı**	**Yaş ortalaması**
1	Çiftçi	6	54
2	Rençber	18	49
3	Piyade-hassa, Asitane	2	23
4	Sığırcı	1	50

Kadiruşağı karyesinde bulunan toplam kişi sayısı 68 olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde Rençber sayısının fazla olması tarımsal işgücüne dayalı bir ekonomik yapının olduğunu göstermektedir.

Alişar Karyelerinin Sosyo Ekonomik Yapısı

Sıra no	**Lakaplar**
1	Alooğlu
2	Kuranoğlu

3	İsmooğlu

Meslekler

Tablo 4: Alişar Karyesinde bulunan meslekler

Sıra no	**Meslek adı**	**Kişi sayısı**	**Yaş ortalaması**
1	Çiftçi	2	41
2	Rençber	1	48

Alişar karyesinde bulunan kişi sayısı 9 kişi olarak kaydedilmiştir. Bunlardan üç kişi Çiftçi ve Rençber meslekleri ile iştigal etmektedir.

Kuşdoğan Karyelerinin Sosyo Ekonomik Yapısı

Sıra no	Lakaplar
1	Timuroğlu
2	Silooğlu
3	Kel Alioğlu
4	Mencooğlu
5	Köse Osmanoğlu
6	Mamooğlu
7	Kel Hasanoğlu
8	Yusufoğlu
9	Mustooğlu
11	Hallooğlu

Meslekler

Tablo 4: Kuşdoğan Karyesinde bulunan meslekler

Sıra no	Meslek adı	Kişi sayısı	Yaş ortalaması
1	Çiftçi	8	50
2	Rençber	3	47

Kuşdoğan karyesinde bulunan kişi sayısı ise 26'dır. Ancak Çiftçi sayısının Rençber sayısından fazla olduğu görülmektedir. Bu durum bizlere Kuşdoğan karyesinde halkın genellikle kendi topraklarında çalıştığını göstermektedir.

Özür durumu: Kuşdoğan karyesinde lakabı Kel Alioğlu olan Hüseyin oğlu Süleyman'ın Yekçeşm olduğu ve yaşının 10 olduğu kaydedilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmamıza konu olan defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, bulunan 1258 tarihli Nfs kodu 2640 olan *Harput eyaleti, (Malatya) sancağı, Malatya, Cubas nahiyesi, İzoli nahiyesi* Nüfus defteridir. Araştırmada, Osmanlı Devleti'nin, 1842 yılında Malatya sancağında yapılan ilk nüfus sayım kayıtlarını içermektedir. Çalışmamızın konusunu teşkil eden bu defter XIX. yüzyıl Kadıoğlu ve Pınarlı karyelerinin sosyal ve iktisadi yapısı ortaya konulmuştur. Ayrıca defter oldukça düzenli tutulmuş ve nüfus kaydı ile ilgili ayrıntılı ilk elden bilgiler sunmaktadır.

2640 Numaralı Nüfus defterine göre Gözene, Kadiruşağı, Alişar ve Kuşdoğan karyelerinin kayıtları meslek grupları ve lakaplar tespit edilip tablolar halinde verilmiştir. İktisadi açıdan değerlendirildiğinde karyelerde tarıma yönelik bir işçi grubunun olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BOA, NFSd, no:1258.

Araştırma İnceleme Eserleri

Altı, Aziz (2018), "Divaneorman Nahiyesinden 1768-1774 Osmanlı Rus Harbine Asker Temini ve Divaneorman Nahiyesinin Demografik Özellikleri(1773 Tarihli 6445 Numaralı Deftere Göre)", *Balkan Araştırmalar Enstitüsü Dergisi*, C.7, S.2, s.311-340.

Akyel, Salih, *19. Yüzyılın İlk Yarısında Harput Şehrinin Nüfus Ve Toplum Yapısı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 2013, s.1.

Bingül, Şeyhmus, (2016), ''(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Gayrimüslim Köylerin Demografik Yapısı'', *Journal of History and Future*, Sayı: 3, 2016, s. 101-116.

Bingül, Şeyhmus, (2016), ''(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin Demografik Yapısı'', *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: XXVI, 2016, s. 87-115.

Bozkurt, Nebi, "Nüfus", TDV, C.33, Ankara 2007, s.293-294.

Coşar, Asiye Mevhibe, "Trabzon'da Kullanılan Lâkaplar Üzerine Bir Derleme/Değerlendirme", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C.1, S.42, Ankara 2003, s.27-40.

Delice, Ali, "Asr-ı Saadet, Hulefa-i Raşidın ve Emeviler Döneminde Lakap Takma ve Halifelerin Lakapları", *EKEV Akademi Dergisi*, C.2, S.1, Kasım 1999, s.165-183.

Kartal, Kazım, "19. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'da Bir Semt: Kuzguncuk", *TİDSAD*, S.12, 2017, s.381-395.

Kartal, Kazım & Sevim Kartal, Serpil ''H.1256/M.1840-41 Tarihli Müslim Nüfus Defterlerine Göre Karahisar-I Develi (Yeşilhisar) Kazâsı: Sosyo-ekonomik ve Demografik Yapısı'', *Sosyal, Beşeri Ve İdarı Bilimler Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*,n Cılt 2, Gece Akademi, s.113-130.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Eylül 1997, s.8.

Seher, Şerife & Çalışkan, Erol, "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S. 3, Eylül 2016, s.104-126.

Süslü, Özden & Urfalıoğlu, Nur "Bir Osmanlı El Yazmasına Göre XVI. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'ndaMeslekler",(Online)http://www.ayk.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/01/S%C3%9CSL%C3%9C-%C3%96zden URFALIO%C4%9ELU-Nur-B%C4%B0R-OSMANLI-EL-YAZMASINA-G%C3%96RE-XVI. Y%C3%9CZYIL-OSMANLI-%C4%B0MPARATORLU%C4%9EU%E2%80%99NDA-MESLEKLER.pdf, s.2865-2875

Özkan, Nevzat, "Adlandırma Yöntemi Olarak Lakaplar Ve Büyükkışla'daki Örnekleri", (Online) https://bozoksempozyumu.bozok.edu.tr/dosya/cilt3/180-189.pdf

Ek: Gözene

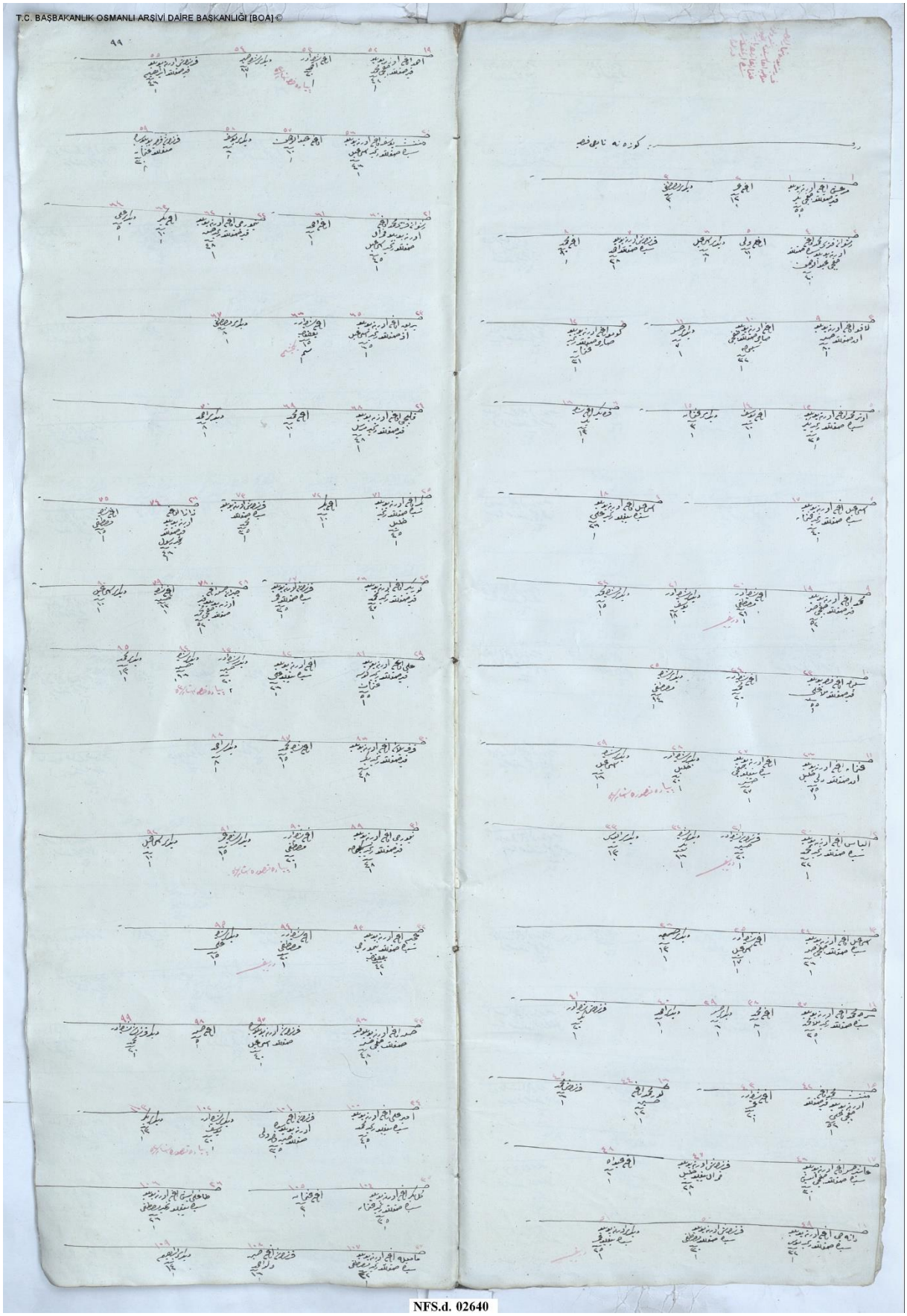
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI [BOA] ©
NFS.d. 02640

Ek:Kadiruşağı

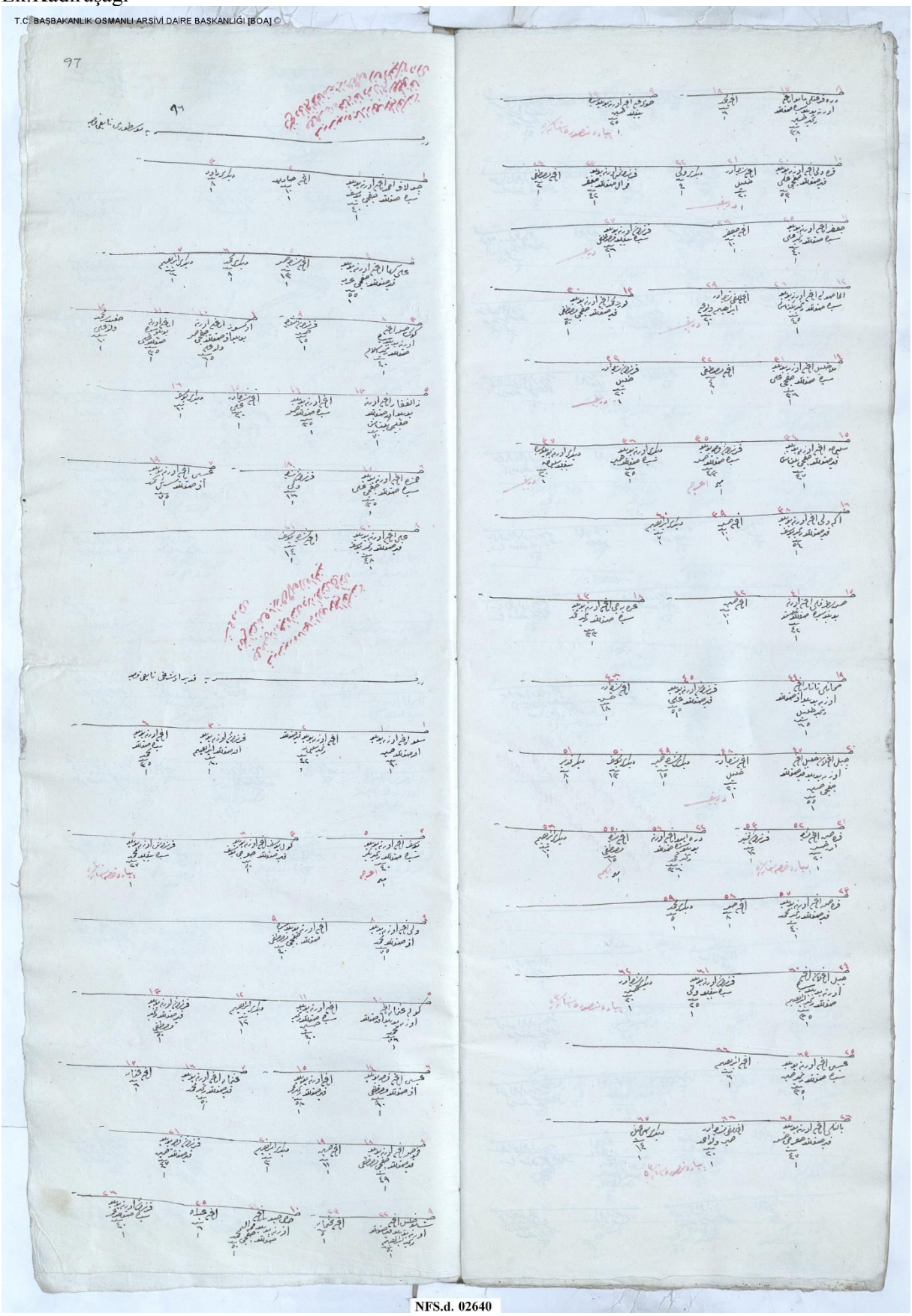

Ek : Alişar, Kuşdoğan

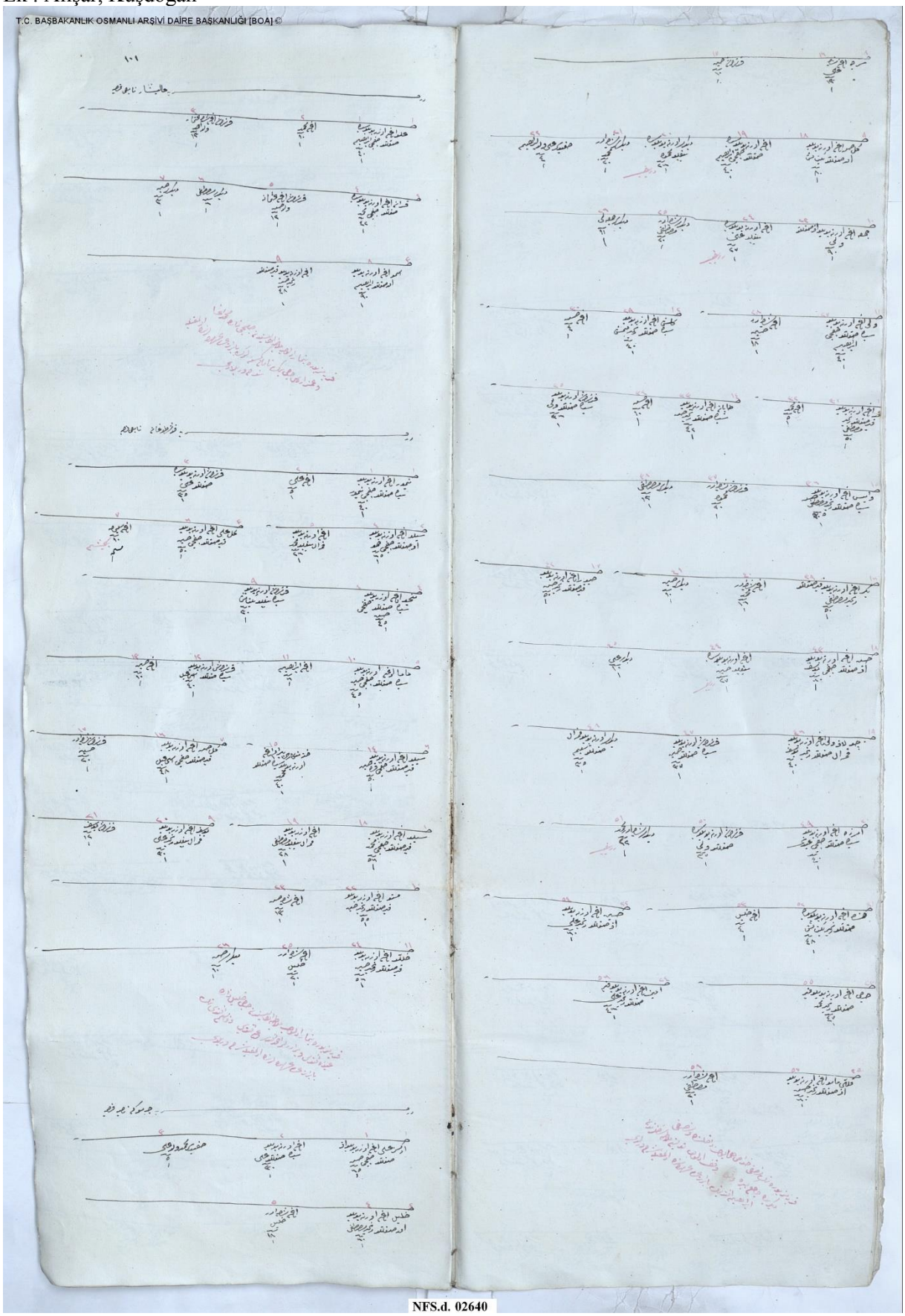

MALATYA SANCAĞI İZOLU NAHİYESİ KADIOĞLU VE PINARLI KARYELERİ'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI (1842-1843)

ÖGR. GÖR. DR. KAZIM KARTAL
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ÖZET
Osmanlı Devleti'nde en küçük yerleşim birimi olan karyelerle ilgili önemli kaynaklardan birisi nüfus defterleridir. Bu defterler, o bölgede yaşayan insanların ekonomik ve sosyal durumlarıyla ilgili bilgiler içermektedir. Nüfusa ait bilgiler, sosyal ve ekonomik yapıyı belirleyen önemli göstergeler arasındadır. Nüfus Defterleri, bilhassa yerel tarih araştırmalarında barındırdığı veriler bakımından önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti, yeni fethettiği bir bölgeyi hemen tahrire tabi tutardı. Tahrir sayımları, içerdikleri demografik ve ekonomik veriler ile dönemine göre alternatifi olmayan kayıtlardır. Ancak bu kayıtlar bir bölgenin kesin nüfusunu veren sayımlar olarak değerlendirilmemektedir Tahrir defterleri dışında, cizye defterleri ve avarız defterleri nüfus yapısı ile ilgili bizlere bilgiler vermektedir. 19. Yüzyılda bir bölgenin demografik ve sosyal yapısın ortaya koyan en önemli bir diğer arşiv belgesi ise Nüfus defteri olmuştur. Biz bu çalışmamızda BOA bulunan 1258 tarihli Nfs kodu 2640 olan *Harput eyaleti, (Malatya) sancağı, Malatya, Cubas nahiyesi, İzoli nahiyesi* Nüfus defteri kaynak olarak kullanıp İzolu nahiyesine bağlı olan Kadıoğlu ve Pınarlı karyelerinin sosyo-ekonomik yapısı üzerine değerlendirme yapacağız. Pınarlı ve Kadıoğlu karyelerinde yaşayan insanların sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgi verilecektir. Netice itibariyle Nüfus defterlerine bağlı olarak, Osmanlı Devleti'nin en küçük yerleşim birimi olan Pınarlı ve Kadıoğlu karyelerinin 19. yüzyılın ortalarında sosyal ve ekonomik durumu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Pınarlı, Kadıoğlu, Nüfus defteri.

THE SOCIO-ECONOMIC STRUCTURE OF MALATYA SANCAGI IZOLU NAHIYESI KADIOGLU AND PINARLI CARIANS (1842-1843)

SUMMARY
One of the most important sources in the Ottoman Empire about the carians are the population records. These records contain information about the economic and social situation of people living in that area. Information about the population is one of the most important indicators determining the social and economic structure. Population registers are particularly important in terms of the data they contain in local history research. The Ottoman Empire immediately recorded the places they conquered. These population counts (tahrir books), with their demographic and economic data, are unique for their time. However, these records are not considered as a source which gives the exact population of a region. Apart from Tahrir books, Jizye books and Avariz books give information about the population structure. However, the most important archival and social structure of a region in the 19th century was recorded in the population registers. In this study, we will use the population registers of Harput state, Malatya, Malatya, Cubas subdistrict, Izoli subdistrict which were found in BOA 1258 with Nfs code 2640 as a source, we will evaluate the socio-economic structure of Kadioglu and Pinarli carians, which are connected to the Izolu district and information about the social and economic structures of the people living in Pinarli and Kadioglu will be given. As a result, depending on the population registers, the social and economic situation of Pinarli and Kadioglu, the carians of the Ottoman Empire mid-19th century, will be evaluated.

Key words: Ottoman Empire, Pinarli, Kadioglu, Population Registers

OSMANLI SEFERLERİNDE BAYRAM

DR. ÖĞR. ÜYESİ VEYSEL GÖGER
Bingöl Üniversitesi, Tarih Bölümü

ÖZET
Arapça'da *îdü'l-fıtr* ve *îdü'l-adhâ* şeklinde adlandırılan Ramazan ve Kurban, İslâm dininde mevcut iki bayramdır. Her iki bayram da hicretin ikinci yılından itibaren kutlanmaya başlanmıştır. Bir ayı oruçla geçiren müslümanlar Ramazan bayramında, Allah'ın rahmetine nâil olma ümidinin sevincini yaşarlar. Kurban bayramında ise müslümanlar, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'in hatırasına atfen kurban kesmek suretiyle, bu iki peygamberin Allah'a karşı verdikleri başarılı imtihanın mutluluğunu yaşarlar.

Osmanlılarda da Ramazan ve Kurban bayramları çok önemli kabul edildiğinden, İslâmî geleneğe uygun olarak kutlanmaya devam etmiştir. Özellikle devlet düzeyindeki kutlamalar tören halini almış bir şekildeydi. Fatih Sultan Mehmed tarafından saraydaki bayramlaşma kanunlaştırılmış olup, belirli usul ve kaideler çerçevesinde kutlamalar yapılmıştır.

Altı asrı aşan bir süre ayakta kalan Osmanlı Devleti, gerçekleştirdiği seferler süresince de Ramazan ve Kurban bayramlarını imkân dâhilinde kutlamaya özen göstermiştir. Özellikle uzun süren kale muhasaraları sırasında siperler içinde bile bu iki dini bayramın kutlandığı görülmektedir. Seferde bayramlar diğer zamanlarda olduğu gibi bayram namazı ile başlamıştır. Sefer komutanı kim ise onun etrafında üst düzey erkân toplanarak bayramlaşır ve daha sonra yemek yenilirdi. Bayram günlerinde hediyeleşmek âdeti sefer sırasında da yapılırdı. Bunların yanında, bazı kuşatmalar sırasında koşullar izin vermediği için Osmanlıların bayram kutlamasını yapamadıkları da olmuştu. Siperlerin boş kalmaması ve kale müdafilerinin olası huruç harekâtına maruz kalmamak için bayramlaşma yapılamamış, askerler sadece siperlerde arkadaşlarına sarılarak bayramı idrak etmeye çalışmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı ordusu, Sefer, Ramazan, Kurban, Bayram

FEAST IN THE OTTOMAN CAMPAİGNS

ABSTRACT
Ramadan and Kurban called *îdü'l-fıtr* and *îdü'l-adhâ* in Arabic are two feasts in Islam. Both feasts have begun to be celebrated since the second year of Hajret. Muslims who are fasting for a month live the joy of hoping to be interested in Allah's mercy in Ramadan feast. In the feast of the Kurban, muslims sacrifice some determinate animals such as cow, ship, camel atc. referring to the memory of prophet Abraham and his son prophet Ismail, thus feel the happiness of these two prophets in their successful test for sake of Allah.

Ramadan and Kurban feasts were accepted as very important in the Ottomans, they continued to be celebrated in accordance with the Islamic tradition. In particular, state-level celebrations became ceremonial. The feast celebraty in the palace was enacted by Mehmed The Conqueror, the celebrations were made within the framework of certain procedures and principles.

The Ottoman Empire, which had been standing for a period of more than six centuries, took care to celebrate Ramadan and Kurban feasts during its campaigns. It is seen that these two religious feast were celebrated even in the trenches especially during long-term siege warfare. The feasts in the siege warfare started with the Eid prayer like in normal times. The statesmen in the campaign celebrated the feast of each other under the shadow of whom was the commander of the campaign, afterwards they started to eat the feast meal. The tradition of gifting in the time of feast was also done during the campaign. In addition, during some sieges the Ottomans could not celebrate feast because of lack of conditions. The feast could not be celebrated not to be left empty the trenches and attacked by fortress defenders. The soldiers tried to comprehend the feast only by embracing their friends in the trenches.

Keywords: Ottoman Army, Campaign, Ramadan, Kurban, Feast

KÜLTÜRÜN HALLERİ

Prof. Dr. Mustafa TALAS
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET
Toplumlarda yaşayan insanların yaşama biçimi kapsamında değerlendirilebilecek her şeyi kapsayan kültür disiplinlerarası bir konu olarak çok yaygın bir kullanıma sahiptir. Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk vs. gibi disiplinlerin temel uğraşılarından biri olarak ele alınmakta olan kültür, bu bildiride biçimsel olarak hangi formlarda yer aldığı şeklinde tartışılmıştır. Kültürün halleri adıyla kültürün biçimleri ele alınmıştır. Kültürün bilimsel olarak tespit edilebilmiş iki biçimi bulunmaktadır. Bunlar maddi kültür ve manevi kültür şeklinde adlandırılmaktadır. Maddi kültüre medeniyet, manevi kültüreyse milli kültür adları da verilmektedir. Birbirleriyle çok bağlantılı olan bu iki biçimli kültür hali bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kültür, maddi kültür, manevi kültür, medeniyet, milli kültür

Giriş:
Kültür çok yönlü bir husus olarak farklı farklı bilim alanlarının işlek konularından biri olarak öne çıkan yapıdadır. Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk vs. gibi disiplinlerin çok sık başvurduğu meselelerden olan kültür, insan olmaya bağlı olarak gelişim gösteren konu başlıklarındandır.

Aynı maddelerin sıvı, katı ve gaz hallerinin ifadesinde olduğu gibi kültürün de halleri bulunmaktadır. Bu hallerini iki başlıkta görebilmek mümkündür. Maddi ve manevi hal diye ifade edeceğimiz kültürün hallerinin birbirlerini etkileyen boyutlarından da bahsetmek yerinde olacaktır.

Bu çalışma iki ana başlık etrafında ele alınmıştır. Birincisi kültürün maddi ve manevi halleri, ikincisi ise kültürün halleriyle ilgili tartışmalar şeklindedir. Çalışmamız bu iki ana başlıkla ele alınıp analiz edilmiştir.

Bu noktada bildirinin birinci bölümü olan kültürün iki farklı halinin izah edileceği birinci bölüme geçilmesi mümkündür.

1.Kültürün Maddi ve Manevi Halleri
Maddî ve manevî olmak üzere kültürün iki biçimi bulunmaktadır. Medeniyet şeklinde de adlandırılıan maddî kültür, yapılarımız, tekniklerimiz, yollarımız, maddî unsurlardan ibaret ve kendi eserimiz olan çevre şartlarımızı anlatmaktadır(Bilgiseven Kurtkan, 1986:15).

Ziya Gökalp, kültür ve medeniyet kavramlarını Türkiye'de sistematik olarak değerlendiren ilk sosyologdur. Kültür ve medeniyet kavramlarının Türkiye'deki öncüsü olan Gökalp'e göre, kültür ve medeniyette hem birleşme, hem de ayrılık yönleri bulunmaktadır. Birleşme noktaları, ikisinin de bütün sosyal hayatı içine almasıdır. Gökalp'in anlayışında sosyal hayat; din, ahlâk, hukuk, akıl, estetik, iktisat, dil ve fenle ilgili yaşayışlar bütünüdür. İşte Gökalp'in bakış açısında kültür ile medeniyeti birbirinden ayıran husus kültürün özellikle duygulardan, medeniyetin ise özellikle bilgilerden meydana gelmiş olmasıdır. Gökalp'in yaklaşımına göre, bilgiler şarta ve isteğe bağlı iken, duygular şarta ve isteğe bağlı değildir. Bu açıdan Gökalp, bir milletin diğer bir milletin ahlâkî ve estetik duygularını taklit etmesinin mümkün olmadığı görüşündedir(Gökalp, 1990:35-44). Yine Gökalp'e göre, kültür, toplumsal yaşamda maşeri vicdanın anlatımı ve organik bir gerçeklik niteliğindedir. Bu yönüyle kültür, toplumsal kişilik ve toplumsal dayanışma ile özdeşleştirilmiş olmaktadır. Kültürü toplum ve özellikle de millet hayatında hakim bir rol üstlenen sistemler bütünü olarak gören Ziya Gökalp, aynı zamanda, topluma has subjektif ve hissi bir olgu olarak değerlendirmektedir. O, millî kültürü yine organik bir benzetme ile dinamik ve daima gelişme halindeki bir gerçeklik olarak açıklamaktadır. Gökalp'in yaklaşımında toplumun millî ve kollektif vicdanının bir anlatımı olan kültür, böylece toplumla ayrılmaz bir biçimde bütünleşirken, aynı zamanda kültür, insanın iradî bir eseri olan medeniyetten de ayrılmaktadır(Günay, 1998:127-128). Özet olarak Gökalp'e göre kültür millî olduğu için Gökalp ona "millî kültür" veya "hars" demektedir.

Gökalp'in yaklaşımında, kültür millî olduğu halde medeniyet milletlerarasıdır. Gökalp'te kültür bir milletin dinî, ahlâkî, aklî, estetik, lisanî, iktisadî ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünlüğü iken medeniyet, aynı medeniyet dairesine giren birçok milletin sosyal hayatlarının ortak mirasıdır. Sözgelimi Avrupa ve Amerika medeniyet bütünlüğünde, bütün Avrupalı milletler arasında ortak bir Batı medeniyeti vardır. Batı medeniyetinin içinde de ayrı ayrı ve bağımsız bir İngiliz, bir Fransız, bir Alman kültürü vb. mevcuttur(Gökalp, 1990:35-36).

Türk Kültürü ve Medeniyeti üzerine kıymetli araştırşmalar yapmış olan Erol Güngör, bir medeniyetin her şeyden önce bir değerler, inançlar sistemi olduğunu düşünmektedir(Güngör, 1998:127-128-Güngör,1993:93). Güngör'ün yaklaşımına göre, kurumsal yapılar bu değer ve inançların eseri olarak gelişmektedir. Güngör'e göre, ayrıca bir ülke, bir başka ülkenin sadece teknolojisini veya sadece manevî kültürünü benimsemek istese dahi bunu istediği biçimde yapamayacaktır. Manevî kültürde değişmeleri de aratacak olan bazı teknolojik değişmeler yeni değişimlere yol açacak uygun bir zemin ortaya çıkaracaktır. İnanç ve tutumlardaki değişmeler de aynı şekilde teknolojik değişmeleri hazırlayacaktır. Burada etkileşimin tek yönlü –teknolojiden kültüre veya kültürden teknolojiye- olduğu ve belli bir teknolojik veya kültürel değişmenin mutlaka belli bir kültürel veya teknolojik değişmeyi doğuracağı iddiaları Güngör'ün bakış açısına göre yanlış olacaktır(Güngör, 1990:17).

Kültürün maddi ve manevi halleri birbirlerinden ayrı gibi işlev görse de aslında birbirleriyle iç içedir. Bu tartışmalar çok uzun zamandan beri devam eden tartışmalar olarak bu bildiride de varlığını sürdürmektedir. Bu aşamada ikinci bölüm olan Kültürün halleriyle ilgili tartışmaları ziah etmek gerekmektedir.

2. Kültürün Halleriyle İlgili Tartışmalar

Kültürün halleri yani kültür ve medeniyet tartışmalarının temel odak noktasını, kültürün maddî ve manevî alanlarından hangisinin daha kolay anlaşılabilir olduğu konusu oluşturmaktadır. Maddî kültür unsurlarının, genellikle manevi unsurlardan daha çok bunların somut görüntülerinin bir başka kültür tarafından daha kolay benimsendiği kabul edilmektedir. Gerçek boyutuyla değerlendirildiğinde, bu bir öğrenme olayıdır. Öğrenme hususlarında somut şeylerin soyut olanlardan daha kolay öğrenilmesi olgusu eskiden beri bilinen bir husustur. Kültür unsurlarından iletişimi en kolay olanları, bir kültürden diğerine en kolay ve en kısa zamanda geçen unsurlardır. Çünkü doğrudan doğruya idrak edilen nesneler en kolay iletilenler maddî unsurlar ve davranışlar olacaktır. Fakat bunlar, kültürün kendisi olmayıp, dışa vuran somut ifadeleridir. Kültürün manevî kısmı, bir inançlar, bilgiler, his ve heyecanlar bütünüdür. Bu manevî kısmın uygulanması halinde de maddî formlara bürünür(Güngör, 1990:14-16).

Kültür ve medeniyetin aralarında var olan bağı inkâr etmeyen Yılmaz Özakpınar, bununla beraber onları kesin çizgilerle birbirinden ayırmaktadır. Özakpınar, medeniyetin, bireylerin ruhunu kavrayan ve toplum yapısına temel olan bir inanç ve ahlâk nizâmı olduğunu düşünmektedir. Buna karşılık Özakpınar'ın yaklaşımında kültür, medeniyet çerçevesinde insan ürünü olarak meydana gelen her şeydir. Ona göre, kültürün kapsama alanına doğada kendiliğinden bulunmayan bütün eser ve fiiller girer. Özakpınar'ın teorisi, medeniyeti bir inanç ve ahlâk nizâmı olması bakımından, kültür eserlerinin meydana geldiği toplum ortamını hazırlayan ve o eserleri tasarımlamak için gerekli ruhî enerjiyi sağlayan ve eserlerin niteliğini belirleyen kaynak olarak değerlendirmektedir(Özakpınar, 1999:59-60). Fahri Unan, Özakpınar'ın yaklaşımının bu yönüyle Ziya Gökalp'ten farklı bir bir duruş ortaya koymakta olduğunuöne sürmektedir. Yine Unan, Özakpınar'ın bir çok bakımdan Ziya Gökalp'in yaptığı tanımların kültür ve medeniyet konusundaki karmaşıklığın sebebi olduğunu düşündüğünü beyan etmektedir(Unan, 1998:34-41).

Türk Kültürü Araştırmalarının önder isimlerinden olan Mehmet Eröz, kültür ve medeniyetin iç içe olduğunu düşünmektedir. Eröz'e göre, yazı makinesi bir medeniyet unsuru iken, onunla yazılan roman kültüre girer. Bir çok eşya hem medeniyet, hem de kültür unsuru olma özelliğine vurgu yapan Eröz, ilkel cemiyette kültür ve medeniyetin daha fazla sıkı sıkıya bağlı ve birbirinden ayrılmaz olduğuna inanmaktadır. Ona göre, durgun ve ilkel bir cemiyette alet hem alettir, hem de gelenek taşıyıcı ve kültür sembolüdür(Eröz, 1982: 114-115).

Lévi Strauss ve Sorokin gibi başka bir çok bilim insanı, kültürü ya da medeniyeti, çok daha dinamik bir çerçevede algılamakta; bir çokları ise kültür ve medeniyet arasındaki çok sıkı ayrıma itibar etmemekte ve pek çok sosyal bilimci bu amaçla, özellikle uygarlık deyimini kullanmamaya özen göstermektedirler. Sözgelimi Lévi Strauss, madde ve ruh arasında sahte bir karşıtlıktan mülhem, bulanık ve yapay bir kültür ve medeniyet dualizminin yerine karşılıklı alışveriş, işbirliği ve değişime açık bir anlamdaki kültür ve medeniyet anlayışını temsil etmekte ve bu anlamda O, örnek olarak Almanların 'Naturvölker' ve 'kulturvölker' ayırımında görüldüğü üzere 'ilkel' toplumları 'medeni'lerden sıkı bir biçimde ayıran anlayışların tersine, 'ilkel medeniyetler'den söz edebilmektedir."(Günay, 1998:20).

Kültür ile medeniyetin ayrılığı ve aynılığı tartışması daha çok sürecek gibi görünmektedir. Bu tartışmayı sonlandıramayız ama sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Medeniyet unsurları, manevi kültürden farklı olsalar da, ortaya çıkarıldığı kültür dairesinden ayrı düşünülemezler. Bundan dolayı da, ondan birtakım şeyleri beraberinde taşımaları, gayet doğal olan bir hadisedir.

Sonuç:

Kültürün hallerinden kastımızın kültürün biçimleri yani kültür ve medeniyet olduğu açıktır. Manevi kültüre milli kültür, maddi kültüre medeniyet de dendiği için açılamalarımızı büyük oranda kültür ve medeniyet tartışmaları ekseninde sürdürmüş olduk.

Kültür ve medeniyetin yapılan analiz soncunda birbirleriyle iç içe geçen, öyle bıçakla kesilir gibi birbirinden ayrılamayacağı anlaşılmaktadır. İnsanların etkilenme ve etkileşim halinde olma özelliğinden etkilenen kültürler bir biçimiyle diğer biçimlerini de değiştrecek yapıda olmaktadır.

Toplumsal yapılar kültürel gelişim ve değişimlerle bir halden başka bir hale geçeceğinden, kültürün farklı formlarının gelişimi büyük oranda keşif ve icaatlarla insanın çevresine hükmeden avantajlar kazanmasıyla söz konusu olacaktır. Kültürlerin milli ve milletlerarası tarzda olan yönelerinin tamamı iç içe geçmiş vaziyettedir.

Kaynakça:

Bilgiseven Kurtkan, Amiran (1986) Genel Sosyoloji, Filiz Kitabevi, İstanbul.
Gökalp, Ziya (1990) Türkçülüğün Esasları, Toker Yay., İstanbul,
Günay, Ünver (1998) "Türk Toplumu, Değişim, Din, Kültür ve Medeniyet" Türk Yurdu, Mart-Nisan. Cilt:18, Sayı:127-128, s.18
Güngör, Erol (1990) Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, Ötüken Yayınları, İstanbul.
Güngör, Erol (1998) "Medeniyet ve İslâmiyet", Türk Yurdu, Cilt:18, Sayı:127-128, Mart-Nisan, s.22-24.
Güngör, Erol (1993) Sosyal Meseleler ve Aydınlar, Ötüken Yay. İstanbul.
Özakpınar, Yılmaz (1999) Kültür ve Medeniyet Anlayışları ve Bir Medeniyet Teorisi, Ötüken Yay., İstanbul, , s.59-60
Unan, Fahri (1998) "Kültür ve Medeniyet Anlayışları ve Bir Medeniyet Teorisi", Türk Yurdu, Cilt:18, Sayı:127-128, Mart-Nisan, s.34-41
Eröz, Mehmet (1982) İktisat Sosyolojisine Başlangıç, Filiz Kitabevi, İstanbul.

KUMYAZI ÇAYI HAVZASINDA (ELAZIĞ) ARAZİ KULLANIM ÖZELLİKLERİNİN NÜFUSUN DAĞILIŞI VE YOĞUNLUĞU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

ZEKİ BOYRAZ
Prof. Dr. Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

ZEYNEP KARAGÖZOĞLU
Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

ÖZET

Kumyazı çayı havzası Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü'nde Elazığ şehrinin 50 km kadar güneydoğusunda yer almaktadır. Havza içerisindeki yerleşmeler kuzeydoğu güneybatı doğrultulu bir uzanış göstermektedir. Bununla beraber Kumyazı çayı havzası bir kavşak noktası özelliği gösterip havzada yer alan köyler üç ayrı ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu bakımdan araştırma sahası; Palu ilçesi, Maden ilçesi Ve Elazığ Merkez ilçesinin bir bölümünü kapsamaktadır.

Havzanın kuzeyinde; Keban baraj gölü, doğusunda; Elazığ'ın Merkez ilçesine bağlı Kuşhane köyü, kuzeydoğusunda; Palu ilçesine bağlı Baltaşı köyü, güneydoğusunda; Maden'e bağlı Örtülü, Cumhuriyetçi ve Tekevler köyleri, güneyinde; Maden ilçesine bağlı Yeşilova ve Gezin köyleri, güneybatısında; Elazığ Merkez ilçesine bağlı Yukarıbağlar ve Değirmenönü köyleri, batısında; Mastar dağı ve Elazığ Merkez ilçesine bağlı Şahsuvar köyü, kuzeybatısında; Elazığ Merkez ilçesine bağlı Konakalmaz, Gedikyolu ve Yolüstü köyleri bulunmaktadır.

Bu çalışmada temel amaç kırsal karaktere sahip bir alan olan Kumyazı havzasında nüfusun dağılışı ve yoğunluğu üzerinde etkili olan arazi kullanım faktörleri ile arazi kabiliyet sınıflarını ve bu bakımdan havzada meydana gelen değişimleri sebepleriyle beraber ortaya koymaktır.

Bir çalışma alanında yer alan arazilerin en uygun şekilde ne amaçla kullanılması gerektiğini belirleyen aynı zamanda arazi kullanım planlarının yapılması çiftlik planlaması ve kullanımdan kaynaklanan erozyonun önlenmesi gibi alanlarda kullanılan ve "Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıflaması" adı verilen bu sistem dahilinde Kumyazı çayı havzasında arazilerin hangi sınıf içerisinde yer aldığı belirlenmiş ve bu araziler üzerinde olması gereken arazi kullanım durumu ile mevcut arazi kullanım durumuna değinilmiştir. Aynı zamanda bu arazi kullanım özelliklerine bağlı olarak nüfusun hangi alanlarda ne ölçüde dağılış gösterdiği gerek aritmetik yoğunluk gerekse de fizyolojik yoğunluk olarak ayrı ayrı hesaplanarak haritalandırılmıştır.

Bu sınıflamanın amacı, arazilerin toprak bozulması ve erozyonuna yol açmayacak şekilde en yoğun ve uygun tarımsal kullanımını sağlayacak tarımsal kullanım ve koruma önlemlerinin bir kombinasyonunu elde etmeye yarayan bütün verileri bir araya getirmektir. Sınıflama içerisinde 8 adet toprak sınıfı bulunur.

Araştırma sahasında arazi kabiliyet sınıfları bakımından 1.2. 3. 4. 5. 6. ve 7. Sınıf araziler bulunmaktadır. Çalışma da bu arazi sınıflarının hangi alanlarda yoğunlaştığı, arazi sınıfları üzerindeki arazi kullanım durumu ve bu kullanıma bağlı nüfusun dağılışı üzerinde durulmuş gerekli değerlendirmeler yapılıp ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur.

AZ GELİŞMİŞLİK KAVRAMINA COĞRAFİ BİR BAKIŞ

PROF. DR. ZEKİ BOYRAZ
Fırat Üniversitesi İnsani Ve Sosyal Bilimler Fakültesi

NURDANE ATEŞ
Fırat Üniversitesi İnsani Ve Sosyal Bilimler Fakültesi

ÖZET
Merkantilist dönemle başlayan az gelişmişlik kavramı sanayi devrimiyle birlikte meydana gelen sanayileşme ve şehirleşme olgusunu beraberinde getirdiği kadar sanayileşememe olgusuna da neden olmuştur.
Özellikle Batı Avrupa'da başlayan sanayi devrimi zamanla diğer coğrafi mekanlara yayılmıştır. Böylelikle sanayileşerek hızla gelişen ülkeler merkez olarak kabul edilirken, sanayileşmede geciken ülkeler kenar olarak kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle sanayi devriminin yayıldığı mekanlar hızlı gelişirken, sanayileşen ülkelerin etkisinde kalan mekanlar sanayileşememiş ya da sanayileşmede gecikerek az gelişmiş ülkeler olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir.
Az gelişmişlik kavramı, yaşanan gelişmelere bağlı olarak ayrı dönemlerde farklı terimlerle ifade edilmiştir. Az gelişmiş ülkeler: geri kalmış, gelişmemiş, geri bırakılmış, üçüncü dünya ülkeleri vb. terimlerle ifade edilmiştir. Daha sonra zamanla gelişmekte olan ülkeler ve hızla gelişmekte/kalkınmakta olan ülkeler kavramı kullanılmıştır.
Bu çalışmada amaç, az gelişmişlik kavramını ve kavramın oluşma nedenlerini coğrafya biliminin ilkeleri dahilinde incelemektir. Çalışmada az gelişmişlik kavramı coğrafi bir bakış açısıyla yeniden ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Az gelişmişlik, sanayileşme , sanayileşeme, gelişmiş ülkeler.

A GEOGRAPHICAL VIEW OF THE CONCEPT OF UNDERDEVELOPMENT

ABSTRACT
The concept of underdevelopment that started in the Mercantilist period, accompanied the phenomenon of industrialization and urbanization that taken place along with the industrial revolution and it also caused the phenomenon of non-industrialization.
The industrial revolution, which began in Western Europe in particular, was spread over other geographical areas over time. In this way, while rapidly developing countries by industrializating were considered as centres, delayed countries in industrialization were considered as periphery. In other words, while the places where spread of the industrial revolution develops rapidly, areas that are under the influence of industrialized countries have continued to exist as underdeveloped countries with no industrialization or delayed industrialization.
The concept of underdevelopment was expressed in different terms in different periods depending on the developments. The underdeveloped countries were expressed in terms such as backward, undeveloped, backward, third world countries, etc. Later, the concept of countries that developing over time and that developing/advencing rapidly were used.
The aim of this study is to examine the concept of underdevelopment and the reasons for the formation of the concept of underdevelopment within the principles of geography science. In the study, the concept of underdevelopment was reevaluated from a geographical perspective.
Keywords: underdevelopment, industrialization, non- industrialization, developed countries.

GİRİŞ:
Azgelişmişlik, kalkınma yarışında gecikme, veya diğer bir ifadeyle gelişme yolunda geriden gitmek şeklinde açıklanabilir (Başkaya, 2015: 45). Az gelişmişlik kavramının, küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülse de, az gelişmişliğin temeli coğrafi keşifler ve devamında ortaya çıkan merkantilist döneme dayanmaktadır. Zamanla küreselleşme süreciyle yeni boyut kazanmıştır.

Sanayi devrimi ve sonrasında ise sanayileşme olgusunun bütün dünyada hissedilmesi, bölgeler arası farklılıklara yol açarak sanayileşmenin yaşandığı mekanların hızla gelişmesini sağlarken, sanayileşmede geciken mekanların geri kalmış veya gelişmekte olan ülkeler olarak tanınmasına neden olmuştur. Sanayileşen mekanlarda şehirleşme olgusu yeniden yapılanma sürecine girmiş böylelikle sanayileşme ve şehirleşme coğrafi açıdan hızla yayılmıştır.
Bu çalışmada az gelişmişlik kavramı ve nedenleri coğrafya biliminin ilkeleri doğrultusunda ele alınarak az gelişmişlik kavramı mekânsal açıdan değerlendirilmiştir. Çalışmada az gelişmişlik kavramı Kuzey-Güney etkileşimi çerçevesinde incelenerek, Az gelişmiş olan bölgeler ve gelişmiş olan bölgeler arasındaki farklılıklara değinilmiş ve azgelişmişlik sorununa çözüm önerileriyle yaklaşılmıştır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Batı Avrupa'da başlayan sanayi devriminin etkisi zamanla diğer coğrafi mekanlarda hissedilmiş ve yayılmıştır**.** Bu etki sanayileşerek hızla büyüyen ülkeler şeklinde karşımıza çıktığı gibi sanayileşen ülkelerin etkisinde kalarak gelişemeyen veya kalkınmanın gerisinde kalan ülkeleri de doğurmuştur.
Her ülke kendi toprakları üzerinde yaşayanların yaşam standartlarını oldukça eşit tutma çabasındadırlar. Bölgeler arasındaki büyük farklılıklar bir devlet de, bölünmelere yol açabilir. Bölgeler arasındaki dengesizlikleri gidermiş, ülke çapında kalkınmayı sağlamış ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkeleri içine alan teknoloji dünyası bu ülkeleri tanımlamakta tercih edilen bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Zengin ülkeleri içine alan teknoloji dünyasında bulunan ülkeler, dünya nüfusunun dörtte birinden daha azına sahiptir. Bu ülkeler orta enlemlerde, benzer çevre koşullarında yer almakta ve Japonya hariç hepsi Batı Avrupa kültürüyle sıkı bağlara sahip bulunmaktadır. Bu grubun dışında kalan ve ekonomik bakımdan geri kalmış ülkeleri oluşturan gelişmekte olan dünya ise dünya nüfusunun önemli bir bölümü tropikal alanlarda yaşayan dörtte üçünü içine almakta; bunlarda gerek dil gerekse gelenek olarak Batı Avrupa'dan uzak bulunmaktadır (Özgüç-Tümertekin, 2005: 79-80).
Küreselleşme ile birlikte dünyada meydana gelen gelişmelere bağlı olarak Doğu-Batı ayırımı yerini Kuzey-Güney ayırımına bırakmıştır. Willy Brandt tarafından yapılan Kuzey-Güney ayırımına göre gelişmiş ülkeler daha çok Kuzeyde, gelişmekte olan ülkeler ise güneyde yer almaktadır (Bkz. Harita 1). Kuzey-Güney diyaloğu dendiğinde büyük çoğunluğu ekvatorun güneyinde kalan ve dünya nüfusunun üçte ikisini oluşturan yoksul insanlarla kuzey yarım kürede bulunan sanayi ülkeleri arasındaki çatışma ve iş birliği süreci anlaşılmaktadır (Arı, 2017: 427).

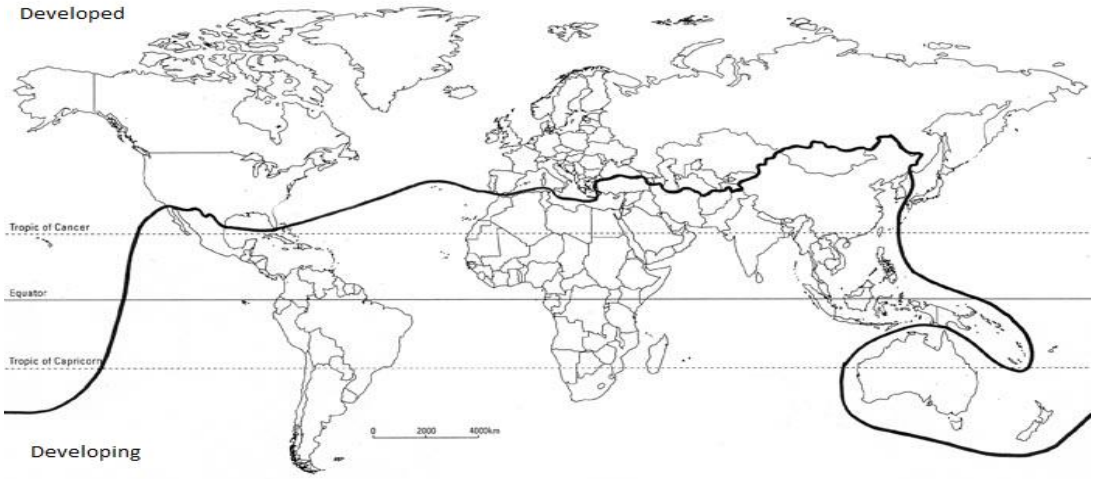

Harita1: Gelişmişlik Durumuna Göre Ülkelerin Sınıflandırılması
Kaynak: URL1.

Gelişmiş Dünyayı: Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Rusya, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelanda oluştururken, az gelişmiş ya da gelişmekte olan Dünyayı: Afrika, Orta Doğu, Orta ve Güney Amerika, Güney ve Güneydoğu Asya oluşturmaktadır (Bkz. Harita 1).
Uluslararası alanda yaşanan gelişmelere bağlı olarak az gelişmişlik kavramı yerine geri kalmış, gelişmemiş, geri bırakılmış, üçüncü dünya ülkeleri, gelişmekte olan ülkeler ve hızla gelişmekte/kalkınmakta olan ülkeler kavramı kullanılmıştır. Fakat kullanılan bu terimler şekilsel olarak

değişimden öteye gidememiştir. Değişim sadece kavramsal boyutla sınırlı kalıp az gelişmişlik sorununa çözüm üretememiştir.
Az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarında gecikmeyi 4 özellikle açıklayan Weatherby ve diğ. (1994) göre:
1. Batılı güçlere bağlılık
2. Modernleşmede gecikme
3. Nüfus patlaması
4. Refahın(zenginliğin) eşitsiz dağılımı (Özgüç-Tümertekin, 2005: 91).

Batılı güçlere bağlılık: Sanayileşmiş kuzey ülkeleri ile Güney Amerika, Afrika ve Asya'da bulunan yoksul az gelişmiş ülkelerin gelişememelerindeki temel varsayım gelişmiş ülkelere olan bağımlılık ilişkisidir (Arı, 2017: 106-107). Az gelişmiş ülkelerin batılı güçlere bağımlı olmaları geçmişte yaşanan sömürgecilik faaliyetlerinin sonucudur. Bugün az gelişmiş olarak bilinen ülkelerin büyük bir kısmı sömürge geçmişine sahip ülkelerdir. Az gelişmişliğin en yoğun geliştiği bölgeler geçmiş dönemlerde en fazla sömürülen mekanlardır (Bkz. Harita 2).

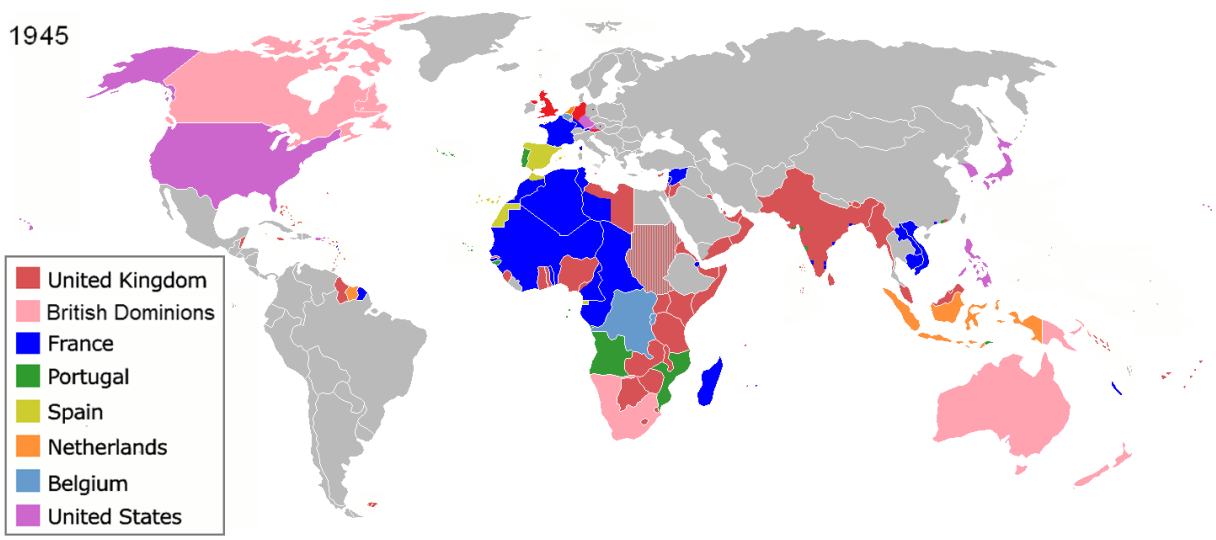

Harita 2: Dünya Sömürgecilik Haritası (1945)
Kaynak: URL2.

Modernleşmede gecikme: Az gelişmiş ülkelerde, becerili ve deneyimli işgücü eksikliği modernleşmede gecikmede önem arz etmektedir. Bu ülkelerde becerili ve yeterli işgücü birkaç merkezde toplanmıştır. Ayrıca sermaye yetersizliği ve teknolojik yetersizlikler bu ülkelerin kalkınmasında olumsuz rol oynamaktadır (Özgüç-Tümertekin, 2005: 91). Sermaye ve teknoloji yetersizliği, becerili işgücünün sınırlı olması sanayileşmede gecikmeye yol açmıştır. Bugün tüm az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarında yaşanan sorunların temelinde sanayileşmede gecikme ve sanayileşen ülkelerin mevcut tüketim düzeylerinin taklit edilmesi yatmaktadır (Başkaya, 2015: 121).

Nüfus patlaması ve Refahın(zenginliğin) eşitsiz dağılımı: Dünya nüfusunun dörtte birini oluşturan kuzey ülkeleri (Doğu Avrupa ülkeleri dahil) dünya genelinde gelirin beşte dördüne sahipken güney ülkeleri (Çin'de dahil) nüfusun dörtte üçünü oluşturmaktadır, gelirin de beşte biri oranına sahiptir. Kuzey-Güney ülkeleri arasında görülen bu dengesizlik ekonomik açıdan da görülmektedir. Özellikle dünya genelinde sanayinin büyük bir kısmı kuzeyde toplanmıştır. Yine çok uluslu şirketler dünyadaki hammadde ve mamül madde ticaretini kontrol etme gücüne sahiptirler böylelikle kuzey ülkeleri uluslararası ekonomik sistemleri yönlendirmektedirler (Arı, 2017: 429). Az gelişmiş alanlar, doğum oranlarının ve nüfus artışının yüksek olduğu, ortalama yaşam süresinin az olduğu, eğitim ve sağlık imkanlarının sınırlı olduğu, işsizliğin yüksek olduğu ülkelerin yer aldığı alanlardır.

SONUÇ

Az gelişmişlik kavramı günümüz dünyasında yeni karşılaşılan bir sorun olarak görülmek istense de, az gelişmişliğin temeli coğrafi keşifler ve merkantilist döneme dayanmaktadır. Etkisi bütün dünyada

hissedilen sanayi devrimi hızla gelişen bir dünya oluşturduğu gibi gelişen dünyanın etkisinde kalan gelişmede gecikmiş bir dünya da oluşturmuştur.
Günümüz dünyasında az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelerle sömürge döneminden kalma bir geçmişe sahiptirler ve bu durum bu ülkelerin içinde bulunduğumuz dönemde dahi gelişmiş ülkelere bağlılıklarını devam ettirmelerinde etkendir. Geçmiş dönemlerde en fazla sömürgeleştirilen mekanlar az gelişmişliğin en yoğun yaşandığı bölgelerdir. Genel olarak güneyde toplanan az gelişmiş ülkeler nüfus artışının yüksek olduğu, eğitim ve sağlık imkanlarının kısıtlı olduğu, işsizliğin yüksek olduğu, teknoloji ve sanayinin gelişmediği ülkelerdir. Gelişmiş dünya olarak kabul edilen kuzey ise kalkınmanın ve modernleşmenin en yoğun hissedildiği bölgelerdir.
Bugün gelişmiş bölgelerin kalkınmalarındaki temel etken sanayileşme faaliyetlerini ileri seviyede devam ettirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede değerlendirecek olursak az gelişmiş olarak tanımlanan bölgelerde kalkınmanın yolu öncelikle sanayileşmedir. Bu kapsamda öncelikle batılı güçlere olan bağlılıklarını terk etmeleri ve kalkınma için gerekli olan teknolojilerini üretmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Arı, T. (2017). Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, Alfa Akademi, Bursa.
Bakan, S., (2012). Küreselleşmenin Azgelişmiş Ülkelere Etkileri, Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi, C.4. (1)
Başkaya, F. (2015). Azgelişmişliğin Sürekliliği, Öteki yayınevi, İstanbul
Özgüç, N. & Tümertekin, E. (2005). Ekonomik Coğrafya, Kalkınma ve Küreselleşme, Çantay kitabevi, Ankara.
URL1. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2c/The_Brandt_Line.png
URL2. https://www.stratejikortak.com/2016/07/somurge-devletleri-somurge-haritalari.html

İZMİR LEVANTEN KONUTLARININ YAŞAMA KÜLTÜRÜ-MEKÂN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İRDELENMESİ

ARAŞ. GÖR. TUBA NUR OLĞUN
Fırat Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

ÖZET
Kültür, hayatın hemen her alanında önemli yer tutan, çok yönlü bir kavramdır. Farklı pek çok tanımı olan kültür kavramı, çeşitli öğeleri içinde barındırmaktadır. Kültürü oluşturan bu öğeler, bireyin ve toplumun yaşam biçimini doğrudan etkilemektedir. Bu anlamda ortaya çıkan yaşama kültürü de kültür kavramının özünde olduğu gibi çok yönlüdür.
Yaşama kültürünü oluşturan öğelerden biri de yerleşmeler ve bu yerleşmeleri oluşturan birimlerdir. Konutlar, çalışma alanları, inanç merkezleri, sosyal alanlar, ulaşım aksları gibi detaylandırılabilecek bu birimler, bireyin ve toplumun yaşama kültürünü yansıtacak biçimde şekillenmektedir. Bu bağlamda çeşitli işlevlere sahiplik eden mekânların, yaşama kültürüyle yakından ilişkili olduğunu belirtmek mümkündür.
Yaşama kültürünün yerleşmelerde önemli ölçüde etki ettiği alanlardan biri de konut mekânlarıdır. Barınma, yeme-içme, dinlenme gibi birçok ihtiyacı karşılayan mekânların bir arada bulunduğu konutlarda, bu ihtiyaçlara cevap veren alt birimler de yaşama kültüründen etkilenmektedir. Bu bağlamda ülkemizde konut mirası anlamında önemli yer tutan Levanten konutlarında da Levanten yaşama kültürünün etkileri yoğun olarak görülmektedir.
Levantenler, genel anlamda Osmanlı Devleti'nin son yüzyıllarında ülkeye gelerek liman kentlerine yerleşen; yoğun olarak ticaretle ilgilenen gayrimüslim nüfus olarak nitelendirilebilir. Kendine özgü yaşama kültürüyle ön plana çıkan bu nüfusun kullanıcısı olduğu konutlar, kültür-mekân ilişkisinin açıkça görülebileceği alanlardır. Bu bağlamda yapılan çalışmanın amacı yaşama kültürü ve mekân arasındaki ilişkiyi, karakteristik bir kültüre sahip olan Levantenler üzerinden ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında kültür kavramı ve yaşama kültürü detaylandırılarak; bu kavramların içerdiği öğelerin izleri, Levantenlerin yoğun olarak yaşadığı liman kentlerinden biri olan İzmir'de yer alan Levanten konutu mirası üzerinden irdelenecektir. Çalışma sonucunda kültürün, temel yaşama alanlarının başında gelen konut mekânları üzerindeki etkisinin vurgulanması ve bu bağlamda günümüz konut üretiminde de kültür kavramının göz önünde bulundurulmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Levanten Konutları, Yaşama kültürü.

INVESTIGATION OF LEVANTINE HOUSES OF IZMIR IN THE CONTEXT OF LIVING CULTURE AND SPACE RELATIONS

ABSTRACT
Culture is a multi-faceted concept that takes an important place in almost all areas of life. The concept of culture, which has many definitions, accommodates various elements. These elements that make up the culture directly affect the way of life of the individual and society. The culture of living in this sense is as versatile as it is at the core of the concept of culture.
One of the components of living culture are settlements and units that constitute these settlements. These units, which can be elaborated as houses, working areas, faith centers, social areas, transportation axes, are shaped to reflect the culture of living of the individual and society. In this context, it is possible to state that the spaces which have various functions are closely related with the culture of life.
One of the areas where living culture has a significant impact on settlements are houses. In the dwellings where accommodation meets many needs such as sheltering, eating, drinking and recreation, the sub-units that respond to these needs are also affected by the culture of living. In this context, the effects of the culture of Levantine life in the Levantine houses, which have an important place in terms of housing heritage, are seen intensively.
Levantines, in general, the Ottoman Empire in the last century by coming to the country settled in the port city; it can be considered as a non-Muslim population interested in trade. The dwellings where the population of this population, which stands out with its unique life culture, are the areas where the

culture-space relationship can be clearly seen. In this context, the aim of this study is to reveal the relationship between living culture and space through Levantines which have a characteristic culture. Within the scope of the study, the concept of culture and the culture of living are detailed; The traces of the elements contained in these concepts will be explored through the Levantine houses heritage in Izmir, one of the port cities where the Levantines live heavily. As a result of the study, it is aimed to emphasize the effect of culture on the residential areas which are the main living areas and in this context, to contribute to the consideration of the concept of culture in today's house production.
Keywords: Izmir, Levantine houses, culture of living.

1. GİRİŞ

Kültür, hemen her disiplin ile yakından ilişkili olan köklü bir kavramdır. Oldukça kapsamlı olan kültür kavramının ilişkili olduğu disiplinlerden biri de mimarlıktır. Bu bağlamda kültür kavramını oluşturan öğelerden biri olan yaşama kültürü, mimarlık-kültür ilişkisi anlamında bağlayıcı niteliktedir.

Mimarlığın önemli birer parçası olan yerleşmeler, kendi yaşama kültürünü de içinde barındırırlar. Bu anlamda yaşama kültürünün etkilerinin yoğun biçimde gözlendiği yerleşmelerden biri de İzmir Levanten konutlarının bulunduğu alanlardır. Kendine özgü Levanten yaşama kültürünü yansıtan konutlar, İzmir kentinin mimari gelişiminde de önemli rol oynamıştır.

Çalışmanın amacı, kültür kavramını oluşturan öğelerden biri olan yaşama kültürünün mekâna etkisini, İzmir Levanten konutları üzerinden detaylandırmak ve ortaya koymaktır. Bu kapsamda öncelikle kültür kavramı incelenerek; buradan hareketle yaşama kültürü ele alınmıştır. Bununla birlikte İzmir Levanten konutları genel anlamda irdelenmiş ve yaşama kültürünün izleri, söz konusu konutlarda aranmıştır. Yöntem olarak ise literatür taramaları ve yerinde incelemelerle elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

İzmir Levanten konutları, Levanten ailelerin kendilerine özgü yaşama kültürlerinin; bununla birlikte içinde bulundukları ve yabancısı oldukları ülkenin de yaşama kültüründen izlerin mekâna yansıdığı eşsiz birimlerdir. Bu anlamda yaşama kültürü-mekân ilişkisini irdelemek ve değerlendirmek bağlamında oldukça önemli örneklerdir. Bu nedenle, söz konusu ilişkiyi değerlendirebilmek amacıyla, öncelikle kültür kavramı ve yaşama kültürü ile İzmir Levanten konutlarını tanımlamak faydalı olacaktır.

2.1 Kültür Kavramı ve Yaşama Kültürü

Kültür, pek çok tanımı olan multidisipliner bir kavramdır. Kimi araştırmacılara göre tanımlanması en zor kavramlardan biri olan kültür; birbirinden çok farklı düşünce sistemleri ve disiplinlerle ilişki kuran; karmaşık bir olgu hâlini almıştır (Williams, 1977). Bu bağlamda, günümüze ulaşan süreçte yüzlerce kültür tanımı ortaya atılmıştır. Bunun nedeni kültür kavramının yalnızca bilimsel değil; tarihsel ve toplumsal derinliğe de sahip olması olarak ifade edilebilir (Mejuyev, 1987).

Kökeni konusunda pek çok görüşün ileri sürüldüğü kültür kavramının, Latince ikamet etmek, yetiştirmek, korumak gibi anlamlarda kullanılan “colere” kök sözcüğünden türeyen “cultura” kelimesinden geldiği belirtilmektedir (Williams, 2005). “Colere”, işlemek, onarmak, inşa etmek, bakım ve özen göstermek, ekip biçmek iyileştirmek, eğitmek vb. anlamlarla birlikte pek çok farklı anlamı da içeren, çok zengin bir sözcüktür (Oğuz, 2011).

Kültürün bileşenlerine bakıldığında pek çok kavram karşımıza çıkar. Bunlardan en yaygın olanları şu şekilde sıralanabilir:

- Tarih ve kaynaklar (töreler),
- Aile ve akrabalık,
- Sağlık ve beslenme,
- Eğitim süreci,
- Yerleşmeler (yapılı çevre) ve yaşama biçimi,
- Ekonomi ve teknoloji,
- Bilimler ve sanatlar,
- Din ve devlet,
- Kişilik sistemi ve dil,
- Kültürel çevre ve tarih çevresi (Güvenç, 1984).

Kültürü oluşturan bileşenlere bakıldığında, hemen hepsinin birbiriyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Mimarlık disiplini ve mekân incelemeleri bağlamında bakıldığında ise özellikle

yerleşmeler ve yaşama biçimi ile kültürel çevre ve tarih çevresinin öne çıktığını belirtmek mümkündür. Buradan hareketle yerleşmeler ve yaşama biçiminin, kültürel çevre ve tarih çevresi başta olmak üzere diğer tüm bileşenlerle birlikte bir yaşama kültürü meydana getirdiği ifade edilebilir. Bu anlamda yaşama kültürü, başta içinde bulunulan yerleşimin kültürel ve tarihi olmak üzere pek çok niteliğinden etkilendiği gibi; diğer tüm kültür bileşenlerinden de etkilenen geniş bir inceleme alanıdır.

2.2 İzmir Levanten Konutları

Levanten kelimesi, Fransızca'da doğmak ve doğu anlamlarında kullanılan "Lever" sözcüğünden türemiştir. Doğu Akdeniz ülkelerini tanımlamak için de kullanılan "Lever" sözcüğünden türeyen Levanten genel anlamda Avrupalı bir aileden gelerek, bir Doğu Akdeniz ülkesi olan Türkiye'de İzmir ve İstanbul gibi liman kentlerine yerleşenleri tanımlamaktadır. Kesin bir tanımlaması olmayan Levantenler, bulundukları kentte yerli azınlık gruplarla Batılı insanlar arasında farklı bir toplum ve kültür olarak değerlendirilmektedir. Bu toplumu meydana getirenler ağırlıklı olarak İngiliz, İtalyan, Fransız, Macar ve Slav kökenlidir (Beyru, 2000; Erpi, 1987; Harris, 2005; Pınar, 2006). Bununla birlikte Levantenler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde gerek devlet işlerinde gerekse ticari faaliyetlerde oldukça yoğun etkiye sahip bir topluluktur (Oban Çakıcıoğlu, 2007).

Levantenlerin yoğun olarak yaşadığı kentlerden biri olan İzmir'de, günümüze söz konusu topluluktan kalan önemli bir mimari miras ulaşmıştır. Kente gelişleri 15. yüzyıla dayanan Levantenler, yaşama kültürlerini de beraberlerinde getirmiştir. 19. yüzyılda sayıları giderek artan ve Kurtuluş Savaşı'yla birlikte kenti terk etmeye başlayan Levantenler, İzmir'de genellikle Alsancak, Buca ve Bornova'da yoğun olarak yaşamış ve ticari faaliyetlerini sürdürmüştür.

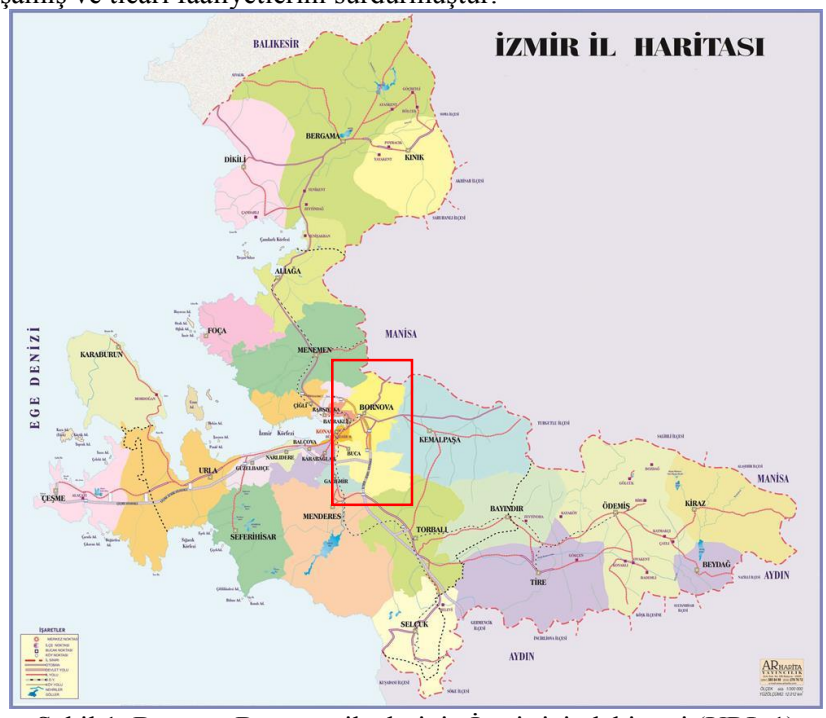

Şekil 1. Buca ve Bornova ilçelerinin İzmir içindeki yeri (URL 1)

İzmir'de yer alan Levanten konutlarının yaşama kültürüyle ilişkisi incelendiğinde, mekânları bu anlamda etkileyen faktörler sırasıyla:

- Yaşama biçimi,
- Kültürel çevre,
- Ekonomi,
- Aile,
- Din olarak ifade edilebilir.

İzmir Levanten konutlarının bir kısmı günümüze tüm nitelikleriyle ulaşabilirken; bir kısmı ise tamamen yok olmuştur. Bu anlamda Buca ilçesinde bulunan ve günümüze çeşitli değişimler geçirerek ulaşan Forbes Köşkü ve Rees Köşkü ile Bornova ilçesinde bulunan Edwards Köşkü ve Bardisbanian Köşkü, gerek mekân kurguları gerekse günümüzdeki kullanım durumlarının çeşitliliği bağlamında yaşama kültürü-mekân ilişkisi bağlamında incelemeye değer örneklerdir.

Forbes Köşkü, İzmir'de ekonomik anlamda ileri düzeyde olan Levantenlerin başında gelen, Forbes ailesi tarafından inşa edilmiştir. 1908'de inşa edildiği bilinen köşk, yapımından bir yıl sonra yanmış ve 1910 yılında yeniden inşa edilerek günümüze ulaşmıştır. Kentsel dokunun yanı sıra o dönemde çamlık bir koru ile örtülü olan tepenin üst noktasına yerleştirilen yapı, formuyla tepeyi tamamlayan bir tacı andırmaktadır. İki katla birlikte sivri çatısıyla yükseltilmiş ve kule biçimindeki köşe blokuyla tasarımı daha da özgünleştirilmiş olan yapı, çevresine hâkim bir karakter sergilemektedir. (URL 2).

Şekil 2. 1910 yılında Forbes Köşkü (URL 3) Şekil 3. Günümüzde Forbes Köşkü (URL 4)

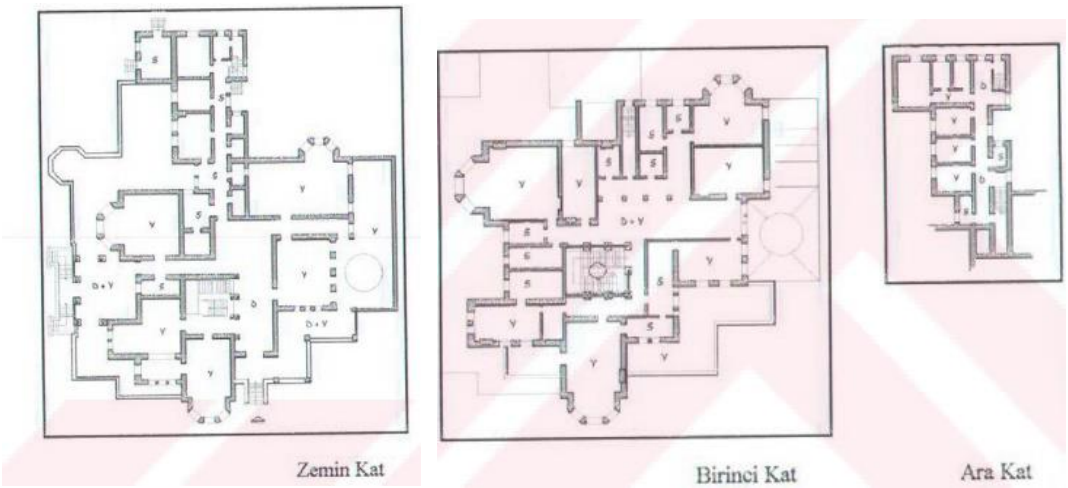

Şekil 4. Forbes Köşkü kat planları (Birol Akkurt, 2004)

Forbes Köşkü, ana yapısı ile bu yapıya bitişik olan çeşitli binaları ve müştemilatıyla asimetrik tasarımın önemli uygulamalarından biri olarak değerlendirilebilir. İyon başlıklı ve üçgen alınlıklı girişin yanı sıra ana yapının yanında yükselen üç katlı kule ve üç yönde köşeleri sütunlarla belirginleştirilmiş çıkmalar, Batı tarzı mimari tasarımın izleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte konsollarla desteklenmiş olan geniş saçaklar, yerel mimariyi yansıtmaktadır. Ayrıca yapıda yer alan arma ile kabartma yılan ve kurbağa motifleri; bunlara ek olarak Londra'dan getirtilen pencere kepenkleri, yapının

mimari tasarımının yanı sıra dekoratif tasarımının da dikkate alındığını göstermektedir. Yapının iç mekânlarında da yoğun süslemeler görülmektedir. Özellikle tavan ve duvarlarda yer alan kartal ve eros motifleri ve çeşitli alçı bezemeler, yapıyı eşsiz kılmaktadır. Bu bağlamda Forbes köşkünün yaşama kültürü-mekân ilişkisinde öncelikle ekonominin; ardından kültürel çevre, yaşama biçimi ve ailenin oldukça etkili olduğu belirtilebilir.

Rees Köşkü de İzmir'in Buca ilçesinde yer alan; yaşama kültürü-mekân ilişkisi bağlamında incelemeye değer nitelikleri bulunan yapılardan biridir. Yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen köşk, çeşitli kaynaklara göre 1890 yılında ya da aynı yüzyılın sonunda inşa edilmiştir. 20. yüzyılda birkaç kez el değiştiren yapı; Birinci Dünya Savaşı sırasında yatılı kız okulu olarak işlevlendirilmiştir. Savaşın ardından ise Rees ailesine tekrar iade edilmiştir. 1930'ların sonlarında ailenin kentten ayrılmasıyla istimlak edilen yapı, günümüzde Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından dekanlık binası olarak kullanılmaktadır. (URL 5).

Şekil 5. Geçmişte Rees Köşkü (URL 6)

Şekil 6. Günümüzde Rees Köşkü (28.02.2017)

Şekil 7. Rees Köşkü'nün genel görünümü (URL 7)

Şekil 8. Rees Köşkü'nün iç mekânından bir görünüm (URL 5)

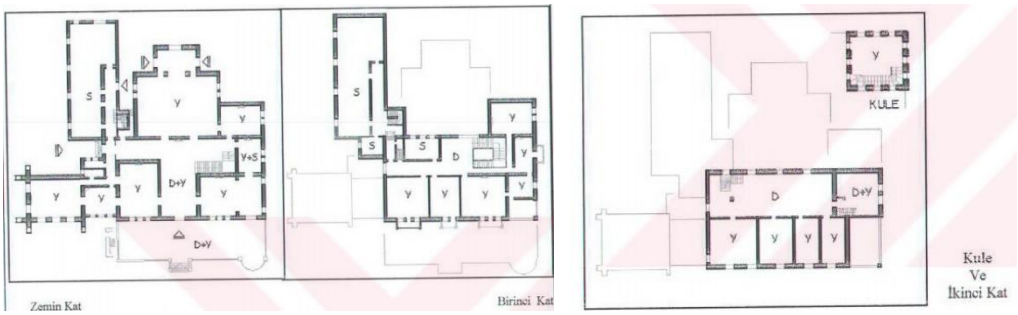

Şekil 9. Rees Köşkü kat planları (Birol Akkurt, 2004)

Geniş bir arazi içinde yer alan Rees Köşkü, üç katlı ana bina ve bu binaya bitişik olan çeşitli binalardan oluşmaktadır. Yapının kuzeydoğu köşesinde, sosyal statünün bir temsili olarak kule yer almaktadır. Yapının iç mekânı yoğun süslemeleriyle öne çıkmaktadır. Özellikle kütüphane, şeref salonu, balo salonu gibi isimlerle anılan ana salonun tavanlarını süsleyen alçıdan yapılmış bitkisel motifli işlemeler,

bu mekânı diğerlerinden farklı kılmaktadır. Buna ek olarak köşkün içerisinde hepsi birbirinden farklı ve yoğun süslemeli olan çok sayıda şömine bulunmaktadır. (URL 5). Gerek iç mekânda, gerekse dış mekânda görülen eşsiz nitelikleriyle Rees Köşkü, yaşama kültürü-mekân ilişkisi bağlamında Forbes köşkü gibi; başta ekonomi olmak üzere kültürel çevre, yaşama biçimi ve aile yapısıyla pek çok veriyi bünyesinde barındırmaktadır.

Buca gibi Bornova'da da yaşama kültürü-mekân ilişkisi bağlamında incelemeye değer pek çok Levanten konutu yer almaktadır. Bunlardan çalışma kapsamında ele alınan Edwards Köşkü, kentin önemli mimari miraslarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 10. Edwards Köşkü genel görünümü (URL 8)

1880 yılında İngiliz Edwards ailesi tarafından inşa ettirilen konut, zamanla el değiştirmiş ve farklı aileler tarafından da kullanılmıştır. Bornova'da yer alan Protestan Kilisesi'ne yakın bir konumda olması nedeniyle diğer Levanten konutlarına göre daha prestijli bir yere sahip olan köşk; bahçesinde yer alan hamam yapısıyla birlikte, bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere üç kattan oluşmaktadır. Zemin ve bodrum katta mekânlar lineer bir aks üzerine yerleşirken; birinci katta orta hol etrafına yerleştirilmiştir. Zemin katta ana kabul ve yaşama salonları; birinci katta ise yatak odaları yer almaktadır. Bununla birlikte, İngiliz toplumsal yaşamının bir göstergesi olarak birinci katta geniş bir balkon bulunmaktadır. (Birol Akkurt, 2004).

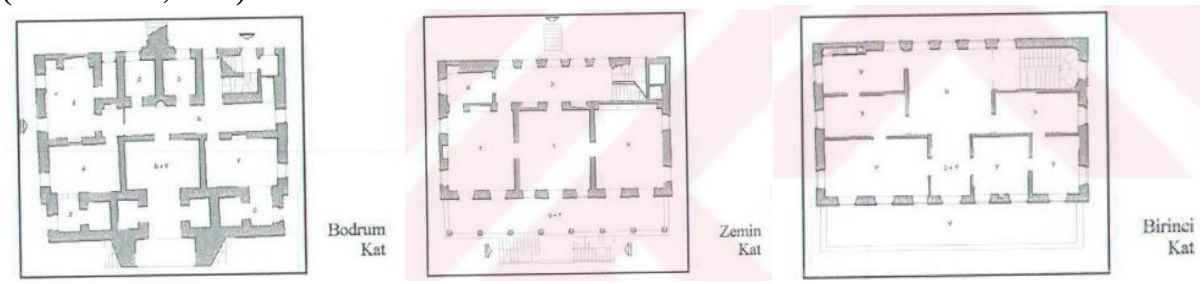

Şekil 11. Edwards Köşkü kat planları (Birol Akkurt, 2004)

Yapının iç mekânları incelendiğinde, hemen her odada süsleme ve bezemeli tavan ve duvarlar bulunduğunu söylemek mümkündür. Ancak zemin kat, birinci kata daha süslü ve gösterişlidir.

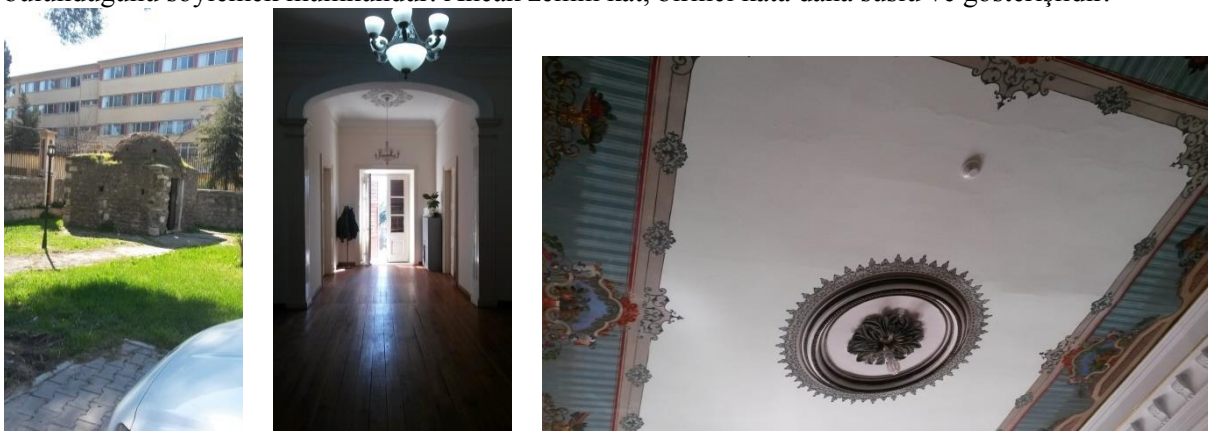

Şekil 12. Edwards Köşkü yanında yer alan hamam ve köşk iç mekânları (19.03.2015)

Yaşama kültürü-mekân ilişkisi bağlamında Edwards Köşkü değerlendirildiğinde, İngiliz yaşama biçimine göre şekillenmenin yanı sıra dini bir unsura yakın olmanın getirdiği prestij ve aile yapısı bu anlamda önemli etmenler olarak göze çarpmaktadır.
Bornova'da bulunan Bardisbanian Köşkü de Levanten yaşama kültürünün mekâna yansıdığı önemli örneklerden biridir. 20. yüzyılın son çeyreğinde ismi Pandispanya Köşkü olarak bilinen yapı, günümüzde Yeşil Köşk olarak adlandırılmaktadır. 19. yüzyılda Levanten tüccarlardan olan ve Ermeni asıllı Fransız vatandaşı olduğu bilinen D.A. Bardisbanian tarafından yaptırılmış olduğu tahmin edilmektedir. (URL 9; Birol Akkurt, 2004).

Şekil 13. Bardisbanian Köşkü genel görünümü (19.03.2015)

Bodrum, ara kat, zemin ve birinci kattan oluşan yapının yaşama ve servis mekânları zemin katta yer almaktadır. Birinci katta yatak odaları; bodrum ve ara katta ise ıslak hacimlerle servis mekânları bulunmaktadır. Yapının giriş cephesi her ne kadar simetrik, süslemeli ve gösterişli olsa da i mekânlarında daha sade bir düzenleme göze çarpmaktadır. Özellikle şöminelerin ön plana çıktığı iç mekânlarda süsleme ve bezemeler oldukça sınırlıdır.

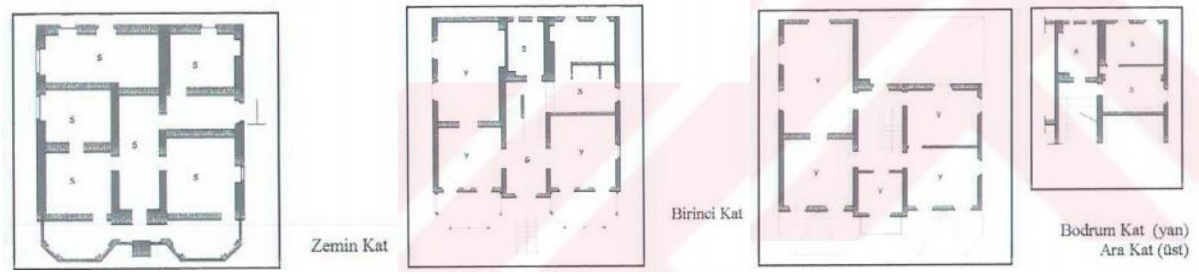

Şekil 14. Bardisbanian Köşkü kat planları (Birol Akkurt, 2004)

Şekil 15. Bardisbanian Köşkü iç mekânları (19.03.2015)

Bardisbanian Köşkü cephe düzeni olarak daha gösterişli bir yaşama kültürünü yansıtsa da iç mekân olarak bakıldığında sade bir yaşam biçiminin izlerini taşımaktadır. Bununla birlikte kat planlarında mekân dağılımları incelendiğinde, pek çok Levanten konutunda olduğu gibi yatak odalarının birinci katta, yaşama mekânlarının ise zemin katta bulunması Levanten yaşama kültürünün öğeleri olan yaşama biçimi, aile ve kültürel çevre gibi parametrelerden izler taşımaktadır. Bu bağlamda Bardisbanian Köşkü de diğer Levanten konutları gibi yaşama kültürü-mekân ilişkisi bağlamında pek çok veriyi bünyesinde barındırmaktadır.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kültür, pek çok disiplinle yakından ilişkili bir kavramdır. Bu anlamda kültür-mimarlık ilişkisinin en önemli bağlantı noktası, yaşama kültürüdür. Mekânlar yaşama kültürüne göre şekillenir ve kullanılırlar. Bu nedenle yaşama kültürü ve mekân arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır.
Yaşama kültürü anlamında yoğun karakteristik özellikler gösteren topluluklardan biri de Levantenlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında liman kentlerinde yoğunlaşan Levanten ailelerin kendilerine özgü yaşama kültürleri, barınma mekânlarının kurgusuna da yansımıştır. Bu anlamda önemli bir liman kenti olan İzmir'de, Levanten konutlarının yoğunlaştığı Buca ve Bornova ilçelerindeki konut örneklerinde yaşama kültürü-mekân ilişkisinin izlerini görmek mümkündür.
Çalışma kapsamında seçilen Levanten konutu örnekleri, Levanten yaşama kültürünün ortak noktaları olarak nitelendirilebilecek yaşama biçimi, kültürel çevre, ekonomi, aile ve din parametrelerinin mekâna yansıdığı yaşama alanlarıdır. Bu anlamda söz konusu örnekler, farklı bir ülkeden gelerek tamamen yabancı oldukları bir kültürün içine yerleşen Levanten toplumunun; kendi yaşama kültürünü koruduğunu ve farklı bir coğrafyada da olsa bu kültürü terk etmediğini göstermektedir. Buradan hareketle yapılan çalışmanın, günümüz tasarım anlayışında yer alan, yaşama kültürünü hiçe sayan mekân oluşumlarının azalması anlamında dikkati çekeceği; bu bağlamda yaşama kültür-mekân ilişkisinin göz önünde bulundurulduğu yeni tasarımların ortaya çıkmasına katkı koyacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Beyru, R. (2000). 19. Yüzyılda İzmir'de Yaşam. Literatür Yayınları, İstanbul.
Birol Akkurt, H. (2004). 19. Yüzyıl Batılılaşma Kesitinde, Bornova ve Buca Levanten Köşkleri Mekansal Kimliğinin İrdelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir.
Erpi, F. (1987). Buca'da Konut Mimarisi (1838-1934): Bir Yüzyıl Dönemi Kapsayan Mimari Oluşumun Sosyo - Kültürel Analizi. ODTÜ, Ankara.
Güvenç, B. (1984). İnsan ve Kültür. Remzi Kitabevi, İstanbul.
Harris, W. (2005). Levant, Bir Kültürler Mozaiği. (Çev. E. Ertürk), Literatür Yayınları, İstanbul.
Mejuyev, V. (1987). Kültür ve Tarih. (Çev. S. H. Yokova), Başak Yayınları, Ankara.
Oban Çakıcıoğlu, R. (2007). Levanten Kavramı ve Levantenler Üzerine Bir İnceleme. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 22, ss. 337-356.
Oğuz, E. S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28(2), 123-139.
Pınar, İ. (2006). "Levant, Levanten ve Levantenlik Ya da Öteki'ni Tanımlama Bağlamında Kavramların Yeniden Üretimi", Avrupalı mı Levanten mi? s: 33-39, Bağlam Yayınları, İstanbul.
Williams, R. (1977). Culture and Society: 1780-1950. Penguin Books, Middlesex.
Williams, R. (2005). Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözvarlığı. (Çev. S. Kılıç), İletişim Yayınları, İstanbul.
URL 1 http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR-77436/izmir-il-haritasi.html e.t. 26.04.2019.
URL 2 http://www.buca.bel.tr/Buca-Hakkinda/11/forbes-kosku/tarihi-yapilar.html e.t. 26.04.2019.
URL 3 https://tr.pinterest.com/pin/831899362394491355/?lp=true e.t. 26.04.2019.
URL 4 https://i.pinimg.com/564x/fe/b9/80/feb980c6107ef96110edb91e87e360e6.jpg e.t. 26.04.2019.
URL 5 https://www.izmirdergisi.com/tr/mimari/75-buca-koskleri e.t. 26.04.2019.
URL6https://i.pinimg.com/originals/cd/30/fe/cd30fecd5c611d21bab9a576524c1502.jpg e.t. 26.04.2019.
URL 7 http://www.geziko.com/blog/izmirin-tarihi-levanten-evleri/ e.t. 26.04.2019.
URL 8 http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=292738 e.t. 29.04.2019.
URL 9 https://www.bornova.bel.tr/ataturk-bornovada/ e.t. 29.04.2019.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDEKİ HAVALİMANLARININ COĞRAFİ ANALİZİ
GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF AIRPORT IN EASTERN ANATOLIA

PROF. DR. ZEKİ BOYRAZ
Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

TÜLGEN TANMAN
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET
Temel ulaşım sistemlerinden biri olan havayolu ulaşımı diğer ulaşım sistemlerine göre sahip olduğu hız, konfor ve güvenlik gibi avantajlar nedeniyle her geçen gün daha fazla tercih edilmektedir. 1912 yılından bu yana Türkiye'de gelişen bir sektör olan havayolu ulaşımı özellikle 2000'li yıllardan itibaren hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. Bu gelişme yalnızca yurt dışı ulaşımda değil yurt içindeki ulaşımda da belirgin bir hal almaya başlamıştır.

Bu çalışmanın konusu havayolu ulaşımının vazgeçilmez unsuru olan havalimanlarının kuruluş yeri seçiminde etkili olan faktörlerin ve havalimanlarının kurulduktan sonra çevrelerinde meydana getirdiği değişikliklerin incelenmesidir.

Çalışmada 163055 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye Coğrafi bölgelerinin en büyüğü olan ve ülke arazisinin %21'ini oluşturan Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Havalimanlarının Coğrafi analizleri yapılmıştır. Bir tesisin kuruluş yerinin seçilmesinde etkili olan faktörler göz önünde bulundurularak coğrafi ortamın kuruluş yeri açısından doğru analiz edilerek optimum yere tesisin kurulması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada bu faktörlerin önemli ve belirgin olanları dikkate alınarak havalimanı kurulmuş sahaların değerlendirilmesi yapılırken genel başlıklar tek tek ele alınıp sahaların uygun olup olmadıkları incelenmiş, havalimanları kuruluş yeri açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sahası olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nin seçilmesinin sebebi bölgeyle ilgili daha fazla bilgi tecrübe ve kaynağa sahip olunması ile ilgilidir. Çalışmanın konu ölçeği büyük tutulmasına karşın mekânsal ölçek küçük tutulmuştur. Mekansal ölçek tercihinin bu şekilde yapılmasında, en büyük Coğrafi birlik olan Bölge içerisinde, Havalimanlarının kuruluş yeri açısından gösterdiği benzerlik ve farklılıkların neler olduğu gösterilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Havalimanı, Doğu Anadolu Bölgesi, Coğrafi Analiz

ABSTRACT
Air transportation, which is one of the main transportation systems, is preferred due to its advantages such as speed, comfort and security according to other transportation systems. Since 1912, a growing sector in Turkey, particularly air transport, which has entered a phase of rapid growth since the 2000s. This development has become evident not only in international transportation but also in domestic transportation.

The aim of this study is to examine the factors that are effective in choosing the location of airports, which is an indispensable element of airline transportation, and the changes that the airports have made after their establishment.

Working in Turkey with 163 055 km², the largest in geographical regions and countries in Eastern Anatolia airports constitute 21% of the terrain Geographical analyzes were performed. Considering the factors that are effective in selecting the location of a facility, it is aimed to establish the facility at the optimum location by analyzing the geographical environment in terms of the establishment location. In this study, considering the important and obvious factors of these factors, while evaluating the airport established sites, the general headings were examined one by one and the fields were examined and the airports were examined in terms of their location. The reason for selecting the Eastern Anatolia Region as the research area is related to having more knowledge and experience about the region. Although the scale of the study was kept big, the spatial scale was kept small. In order to make spatial scale preference

in this way, it is aimed to show the similarities and differences of the airports in terms of the place of establishment within the region which is the largest geographical region.

Keywords: Airport, East Anatolia Region, Geographical Analysis

İNGİLİZ EMPERYALİZMİ VE TIBBİ ARAŞTIRMALAR

DR. ÖĞR. ÜYESI HABIBE TEMİZSU
Bingöl Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

ÖZET
Emperyalizm konulu çalışmalarda, sömürgeci ilerleyişi ve kurduğu hakimiyet ile en sık örnek olarak kullanılan devlet İngiliz İmparatorluğu olmuştur. Öyle ki ''İngiliz Emperyalizmi'' adıyla müstakil çalışmalara bile örnek olmuştur. Aslında İngilizlerin kıtalar arası sömürgeciliğe adım attıkları tarihi süreç, I. Elizabeth'in ticari hedefler koyup donattığı gemilerin denizlere açılmasıyla başlamaktadır. Bu hamle ile günümüzde neredeyse tüm kıtalarda çeşitli koloniler kurmaya doğru emin adımlarla ilerlemişlerdir. Sömürge faaliyetlerinin önemli bir ayağını oluşturan Hindistan, zamanla İngilizler için hayati önem arz eden bir gelir kaynağı halini almıştı. Warren Hatings'in ilk Hindistan Genel Valisi olarak atanmasıyla beraber İngilizlerin sömürge idaresi bu coğrafyada resmi bir kimlik kazanmıştır. Sürdürdükleri emperyal yayılmayı bölgedeki bu kolonyal hakimiyeti pekiştirmek için tarih, dil, etnoloji ve antropoloji gibi çeşitli alanlarda yoğun araştırmalar sürdürmüşlerdi. Bu bağlamda tıbbi araştırmalara da ağırlık veren İngilizler, kendilerinkinden tamamen farklı bir iklime sahip olan bu bölgede karşılaştıkları hastalıklarla mücadele ederek varlıklarını tehdit edebilecek ve yabancı oldukları hastalıklarla mücadele etmişlerdi. Zira sömürge gücünün varlığını devam ettirebilmesi öncelikli olarak merkez krallıktan Hindistan yarımadasına yeni bir hayat ve kariyer hevesiyle gelen İngilizlerin iyi yaşam standartlarına sahip olmalarına bağlıydı. Öte yandan, sık sık vuran salgın hastalıklar orduda da baş göstermekte, her ne kadar ordunun ana yükünü çeken kesimi yerel kuvvetlerden oluşsa da bunların sağlığı savunma güçlerinin korunması açısından önem taşımaktaydı.

Bu çalışmada, 19'uncu yüzyıl oryantalistlerinden, tıp doktoru Henry Walter Bellew'in çalışmaları esas alınarak tıbbi araştırmaların İngiliz emperyalizmine sunduğu hizmet ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: İngiliz Hindistanı, kolonyalizm, Henry Walter Bellew, kolonyal tıp, İngiliz emperyalizmi

BRITISH IMPERIALISM AND MEDICAL RESEARCH

ABSTRACT

The British Empire is the most frequently referred power with its colonial expansion in imperialism themed studies. In fact, Britons began their intercontinental colonial adventure when Elizabeth I sent merchant ships across the oceans. This was the beginning of British Empire with its colonies almost on every continent. India was one of these and after time become the most important one as England's vital source of wealth. With Warren Hastings being appointed as the first General Governor of India, British colonial administration got an official identity. But to maintain the imperial hegemony, studies in various fields like in history, linguistic, ethnology and anthropology had enormous importance. At the same time, British needed to stay strong and healthy to rule in this land with its completely different climate and strange diseases. Any kind of immigrants seeking their fortunes or officers who wanted to climb the career ladder were in fact serving the empire and the empire was obliged to lay them a standard of live ahead. On the other hand, epidemics were one of the biggest threats to armies.

The aim of this study is to approach the importance of medical research for British Imperialism based upon the surveys of the notable and versatile orientalist of 19th century Dr. Henry Walter Bellew.

Key words: British India, colonialism, Henry Walter Bellew, colonial medicine, British imperialism

İNGİLİZ EMPERYALİZMİ VE TIBBİ ARAŞTIRMALAR

GİRİŞ

Hindistan kolonisi odaklı tıbbi çalışmalar 19'uncu yüzyıl Batı bilim literatüründe merkezi bir yer teşkil etmekteydi. Bu araştırmalar çoğunlukla Avrupalı personel tarafından yürütülmekte ve Hindistan'daki iklim şartlarının, doğal çevrenin insanları nasıl etkilediğine odaklanmaktaydı. Ancak diğer bilimsel alanlardan farklı olarak, tıp bilimi Hindistan insanının sosyal, kültürel ve maddi hayatına direkt müdahale şansı verirken, aynı zamanda onlarla etkileşim içinde olmayı da sağlayabilmekteydi. Çevre ve kültürle bağlantılı bu iki yönlü alaka Hindistan kolonyal tıbbının salt kendine özgü karakteri ve meşguliyetini şekillendirmekle kalmamış, aynı zamanda onun Hindistan'ı algılayıp özümsemesinde de etkili olmuştur[12].

Bu çalışma, bir tıp doktoru olan Henry Walter Bellew'in ***The History of Cholera in India from 1862 to 1881*** ve ***A short practical treatise on the nature, causes, and treatment of cholera: as a supplement to The history of cholera in India from 1862 to 1881*** adlı eserlerinden hareketle tıp doktorlarının ve tıbbî çalışmaların İngiliz emperyalizmi ile alakasını ele almayı amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Tıp araştırmalarının İngiliz emperyalizmi ile olan ilişkisine bakılırken öncelikli olarak incelenmesi gereken husus İngiliz idaresinin Hindistan'da hayata geçirdiği sağlık sistemidir. Bu doğrultuda İngiliz hakimiyetindeki Hindistan'da sağlık personelinin ve doktorların halk sağlığı politikalarını yönlendirmede oynadıkları rolü anlamak lazım. Tabi bunun için amaç ve önceliklerin yanında karşı karşıya kalınan sorunları da bilmek gerekir. Sağlık personeli ve doktorların fonksiyonunu anlamak adına *Hindistan Sağlık Hizmetleri* birimi ya da İngilizce adıyla ***Indian Medical Service***'in sömürge toplumundaki konumunu ve İngiltere ile olan ilişkisinin tıbbî boyutunu daha iyi değerlendirebilmeliyiz[13].

Sömürge rejimi ile yönetilen Hindistan'daki tıp mesleği üzerindeki emperyal planlamalar nadiren İngiliz hükümetinin hesaplarıyla çatışmaktaydı. İngiliz yetkililer yerli sağlık uygulamaları ile ilgili meselelerle ilgilenmekten ziyade bunları sömürge düzeninin askeri ve siyasi ihtiyaçlarına uyarlamayı öncelemişlerdi. Dolayısıyla sömürge düzeninin sekteye uğramadan işlemesi için öncelikli olan şeyin asker ve memurların sağlığı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunun bir sonucu olarak *Indian Medical Service* (IMS)'te personel olmak, sivil memuriyetler (Indian Civil Service-ICS) ya da İngiliz ve Hindistan ordularında olduğu kadar kolay değildi. IMS yüksek oranda tutuculuk ve iç gerilimlerle dolu bir birim haline gelmişti. Gerçi bu tutuculuk ve iç gerilim, tüm sömürge birimlerinde de belirli ölçüde hissedilmekteydi. Bu durum Hindistan'daki İngiliz idaresi bünyesindeki halk sağlığı gelişimine ciddi oranda etki etmekteydi. Halkının durumu ile ilgili meseleler çoğunlukla kendi haline bırakılmaktaydı[14].

İngilizlerin Hindistan topraklarında sağlık hizmeti vermeye başlaması, 1600'lerde ufak bir doktor ekibinin Doğu Hindistan Şirketiyle yarımadaya geldikleri vakte tekabül eder. Önceleri sırf gemilerde görevlendirilen bu doktorlar, 17'inci yüzyılın ortalarından itibaren kurulmaya başlanan fabrikalarda da görev almaya başlamışlardı. Şirket büyüdükçe doktorların sayısı da artmış, ancak kurumsal olarak kendine mahsus bir yapı altında toplanması 1763'te *Bengal Medical Service* yani Bengal Sağlık Hizmetinin kurulması ile gerçekleşmişti. Artık sağlık personeli arasında belirli bir hiyerarşi oturtulmuş, çalışmalar belirli bir yönetmeliğe bağlanmıştı. Aynı yol Bombay ve Madras'ta da izlendi. 1775 yılına gelindiğinde sağlık hizmetleri yaygınlaştırılıp Avrupa usulünde hastaneler kurulup işletilmeye başlandı. Bu döneme kadar Kalküta ve Madras dahil olmak üzere önemli bazı fabrikaları için küçük güvenlik birlikleri bulunduran şirket, 1750-1754 ve 1756-1763 yılları arasında Fransa ile yaşanan açık savaş

[12] David Arnold, *Science, Technology and Medicine in Colonial India, The New Cambridge History of India Part III, Volume 5*, s. 57
[13] Mark Harrison, *Public Health in British India: Anglo-Indian Preventive Medicine 1859-1914*, s. 6
[14] Mark Harrison, *a.g.e.*, s.6

durumu nedeniyle Hindistan'da daha sistemli askeri birlikler ve bununla beraber ihtiyaçlarını karşılayabilecek askeri sağlık hizmeti birimleri oluşturmuştu[15].
1788'de Genel Vali Lord Cornwallis'in yürürlüğe soktuğu talimatlara göre iki yıl askeri hizmette bulunmamış doktorlar sivil olarak çalışma izni alamayacaklardı. Yaklaşık bir asır kadar sonra durum bir miktar değişim gösterdi. Artık *Indian Medical Service*'in çatısı altında toplanan askeri kanadın emrinde iki yıl hizmet vermiş olan doktorlar sivil birimlerde de çalışabilecek, herhangi bir ihtiyaç doğması halinde ise derhal askeri hizmete geri çağırılabileceklerdi. *Indian Medical Service* ağırlıklı olarak askeri bir hüviyet taşımaktaydı. Bu durum zaten kaçınılmazdı; zira Hindistan'daki hakimiyetinin temel garantörü sahip oldukları askeri güçtü.
18'inci yüzyıl boyunca süren savaşlar, Hindistan'daki Avrupai hastanelerin doktor ve sağlık hizmetlisi ihtiyacını arttırmıştı. İlk dönemlerde Doğu Hindistan Şirketi ilaç hazırlayıcısı, giydirici ya da eczacı olarak Hintlileri, bazen de Avrupalı askerleri vazifelendirmekteydi. 1760'lara gelindiğinde bu yardımcı elemanlar *Millitary Subordinate Medical Service* (İkincil/Alt Askeri Sağlık Hizmetleri) bünyesine yerleştirilmiş, buna yakın düzenlemeler 19'uncu yüzyılın başlarında diğer daire başkanlıklarında da uygulanmıştır. 1833'te benzer sivil yapılar Bengal ve 1835'te de Kalküta Tıp Okullarında yürürlüğe girmiştir. Askeri ve sivil doktorlar ve hastane asistanlarının iki yıllık bir eğitimden geçmeleri gerekmekte ve tanınan bir tıbbi kurumda staj yapmaları beklenmekteydi. 1848'de *Millitary Subordinate Medical Service*'in kadrosu bu şekilde her bir daire başkanlığı için 20 kişiden 40'a doğru istikrarlı olarak artmış, 1914'e gelindiğinde 500'ü bulmuştur[16].
Alt Askeri Sağlık Hizmetlerinin verdiği hizmetin yayılması, İngilizlerin Hindistan'daki karasal yayılmaları ile paralellik arz etmekteydi. 1765 itibariyle Bengal'da vergi toplama hakkını üzerlerine almaları ile artık *Doğu Hindistan Şirketi* iyiden iyiye idareciliğe girişmiş sayılabilir. İngilizlerin 18'inci yüzyılın sonlarından itibaren hakimiyetlerini sağlamlaştırıp yayılmacılıklarını sürdürmeleri ile Hindistan'da görev yapan Avrupalıların sayısı gittikçe artmış sağlık hizmetlerine olan ihtiyaç da bu doğrultuda yükselmişti.
1857 yılında patlak veren Büyük Hindistan Ayaklanması, sömürge idaresinin şirketten kraliyete geçmesine sebep olmuş, böylece Hindistan Sağlık Hizmetleri de İngiliz Hükümetinin idaresi altına girmişti. Ayaklanmanın ardından 1859 yılında oluşturulan özel bir ekip, İngiliz ordusunun temizliğini araştırmak üzere görevlendirilmişti. Salgın hastalıklar ordunun savaşma gücünü kırmış, Kırım'da da ölümlerin yaşanması üzerine Hindistan'daki İngiliz ordusunda askeri temizlik kurallarının takibi ile alakalı endişeler baş göstermişti. 1863 tarihli bir rapora göre yıllık olarak 1000 askerin 69'u hastalık sebebiyle ölmekteydi. Bu veriler büyük yankı uyandırmış olup Hindistan ordularında konuya dair önlem alınması yönünde harekete geçilmesini sağlamıştı[17].
İngilizler temizlikle alakalı önlemlerden biri olarak yerel halktan izole bir şekilde yaşamayı denemişlerse de bu uygulamanın sürdürülebilir olmadığı görülmüştü. Hem halk hem de İngilizlerle temas halinde olan yerli hizmetliler bunun önündeki en önemli engeldi. Bununla birlikte birlikler pazarlarda ciddi önlemler almadan halkın arasında dolaşmaktaydı. Bu durum 1868 itibariyle Avrupalı kışlaların dışında da Kolonyal Halk Sağlığı İdaresinin yeniden düzenlenmesini beraberinde getirmiştir[18].

---

[15] Mark Harrison, *Public Health in British India: Anglo-Indian Preventive Medicine 1859-1914*, s.7; David Arnold, *Science, Technology and Medicine in Colonial India, The New Cambridge History of India Part III, Volume 5.*, s. 57-58
[16] Mark Harrison, *a.g.e.,* s.7-8; Askeriyedeki tabip subaylar, hastalıklar ve bunların kökenlerine ve çeşitli teorilere dair en verimli raporları hazırlayan kesim arasındaydı. Birliklerin ihtiyaç duydukları yüksek ilaç miktarları, bu doktorları hırslı birer ecza kodeksi öğrencisi haline getirmiş, üstelik orduda yerli eczacılar olarak görev yapan Hint hekimlerle en iyi iş birliğini sergileyen resmi görevliler olmalarına sebep olmuştur. 1830'larda artık askeriye, Hintli işçileri çalıştırdıkları laboratuvarlarda kendi ihtiyacını karşılayabilecek seviyede ilaç üretimi yapabilmekteydi. Öyle ki askeri ikmal subayları, Hint yarımadasını tüm Asya ile bağlayan geniş çaplı ve de karmaşık ecza ve doğal ilaç ticaretini yönetir hale gelmişlerdi. Bkz. C. A. Bayly, *Empire & Information, Intelligence gathering and Social communication in India, 1780-1870*, s.156-157; Withelaw Ainslie, *Materia Indica*, Volume II, s.XI; J. F. Boyle, *An Essay on the Antiquity of Hindoo Medicine*, s.25
[17] Mark Harrison, *a.g.e.,* s.8; Anil Kumar, İngiltere Hindistan'ı hükümetinin ancak 1863'te sunulan kolera raporunun ardından durumu ciddiye aldığını iddia etmektedir. bkz. Anil Kumar, *Medicine and the Raj, British Medical Policy in India, 1835-1911*, s.159;
[18] Mark Harrison, *Public Health in British India: Anglo-Indian Preventive Medicine 1859-1914,* s.9; Alfred W. Crosby'nin emperyal hırsların dünyanın ekolojik dengesini nasıl bozduğuna ilişkin iddiaları dikkate değerdir. Buna göre, Avrupalılar gittikleri her yerde hiç vakit kaybetmeden yerel bitki ve hayvan ortamına müdahale edip bunları değiştirmiş, memleketlerinde arkalarında bıraktıkları görüntüyü yakalayabilecekleri bir çevre kurmaya çalışmıştı. Bu bitmek bilmez süreçte bitki, hayvan ve mahsulattan daha çok verim almaya yönelik metot ve stratejiler, yeni hastalıkların kol gezdiği, doğanın dengesinin bozulduğu ve ezilen yerli halk adına hayatın sarsıcı şekilde altüst edildiği vahim bir tablo ortaya çıkarmıştır. Bkz. Alfred W. Crosby, *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900-1900*, s.195-216

1980'lerden itibaren yukarıda Hindistan'daki modern seyrine değindiğimiz tıp bilimi de dahil olmak üzere kolonyal ya da sömürgeci bilim araştırmaları farklı boyutlarda ele alınmaya başlanmış, buna öncü olan isimler ise Michel Foucault ve Edward W. Said olmuştur. Gittikçe artan bir yaygınlıkla bilim, kültürel emperyalizm bağlamında ele alınmaya başlanmıştı ki bu da Batı'nın hakimiyet ve üstünlüğünü beraberinde getirmekteydi. Antropologlar, tıp doktorları ve başka bilim adamlarının oryantal ve ırksal klişelerin oluşumunda çokça etkin oldukları öne sürülmekteydi. Zaten bilimsel ırkçılığın ortaya çıkmasında sömürgeci yayılmacılığın son derece önemli bir etkisinin olduğu iddiaları da pek çok çalışma tarafından vurgulanmaktaydı[19]. Öte yandan gezgin doktorlar idarecilerin emriyle halklarının sağlık durumunu kontrol etmekte ve bu şekilde istihbarat toplama imkanına da erişmekteydi. Bunun yanında yeni tedavi yöntemleri bulmaları da doktorlardan beklenen vazifelerdendi[20].
Doktorluğu ile Hindistan'daki İngiliz idaresine hizmet eden pek çok tıp adamı olduğu bilinmektedir. Tıp eserleriyle okuduğunuz bu satırlara ilham olan Henry Walter Bellew'in dışında başka pek çok ismi daha zikretmek mümkündür. Mesela William Moorcroft doktor olmanın yanında ayrıca bir veteriner hekimdi. Onun gerçekleştirdiği araştırmalar, geziler ve günceler tıp alanında birer tez gibi kabul edilir. Tabii ki Moorcroft'un Hintli muhbirleriyle tek sohbet konusunun tıbbi gelişmeler olduğunu düşünmek eksik olacaktır. Zaten hekimlik ve veterinerlik yukarıda da değinildiği gibi bu konudaki en kamufle edici meslek guruplarından sayılmaktadır. Alanında daha fazla prestij kazanmak ve itirafçı ya da muhbir kazanabilmek için Moorcroft'un ufak ameliyatlar yaptığı bilinmektedir[21].
Modern bir eğitimden geçmiş olan Bellew gibi hekimler çoğunlukla mütevazi ailelerden gelmekteydiler. Geneli İrlanda ya da İskoç kökenli olan bu doktorlar asker ya da sivil olarak görev yapmaktaydılar. Bunlar için yerel dilleri öğrenmek birinci derecede önem taşımaktaydı[22].
Dil bilmeleri önemsenen hekimlerin bilgi toplama hedeflerini kabul etmekle birlikte, bölgedeki tıbbî faaliyetlerin bütünüyle istihbari amaçlara dayandığı iddiasını reddeden yaklaşımlar da mevcuttur. Buna Moorcroft gibi isimlerin aynı zamanda çağın önemli hastalıklarına çare bulmak ve bu şekilde fayda sağlamak gibi amaçları delil gösterilmektedir. Zira dönemin tıp adamları bir yandan da Hindistan'ın bitki ve hayvan bilgisiyle inek çiçeği hastalığı ya da sıtma hastalığı gibi çok bilinen hastalıklardan birine uygun bir tedavi yöntemi bulabilmeyi de ummaktaydılar[23]. Oysaki bu hastalıklar sadece yerli halka değil, bölgenin iklim ve çevre şartlarında yaşamalarını zorlaştırdığı için Avrupalının emperyal varlığına da bir tehditti. Dolayısıyla sürdürülen çalışmaları emperyal hakimiyetlerinin devamı için gerekli gören yönetim de desteklemekteydi. Yani doktorlar hem çalışmaları hem de bilgi toplamaları ile bu varlığın birer hizmetkarıydı. Tedaviler sonucunda oluşan güvenin nasıl minnet duygusuna dönüştüğünü Bellew'in nakillerinden de takip etmek mümkündür. Yabancı doktorlar yani "farangi hâkim"ler zorlu bir tedavinin başarılması ile yerliler arasında adeta hayranlık derecesinde güven kazanabilmekteydi[24]. Bellew, Hindistan hükümetinin kendisiyle birlikte yolladığı dört katır yükü ilaç sayesinde hastalara uyguladığı tedaviden ve burada karşılaştığı hastalıklardan bahsederken okuyucularına kişisel izlenimlerini de aktarmıştır[25].
Nitekim doktorlar ve şifa yöntemlerine saraylarda da çok önem verilmekteydi. Hatta bunlar bazen bir kraldan öteki krala hediye olarak gönderilebilir, bunun ötesinde bu meslek sayesinde siyasi güç bile elde edebilirlerdi. Edindiği nüfuz sayesinde valilik derecesinde önemli görevlere getirilen doktor örnekleri yok değildir. Mesela Pencap'ta hükümdarın yanında en yetkili kişi olarak bilinen isim, onun doktoru ve aynı zamanda başvekili olan Fakir Azizuddin'di. Tıbba verilen önemi, Yunan ve İslam tıbbı eğitimleri almış ancak saraya sıradan bir berber-hekim olarak girmiş bu ismin meziyetleri ile yükselmesinden anlamamız mümkündür. 19'uncu yüzyılın başlarında Pencap'ta kolera hastalığına yakalanmış bir kral ve bu dertten muzdarip bir toplum karşısında doktorların sahip olduğu etki ve güç muazzamdı. Bu etkileri sayesinde doktorların bilgi toplamak hususunda ayrıcalıklı bir mevkide durdukları iddia edilebilir. Şehir ve köylerde ölüm bilgilerine ulaşmaları sayesinde istihbarat birimleri için işe yarar

[19] Mark Harrison, "Science and the British Empire", s.58
[20] C. A. Bayly, *Empire & Information, Intelligence gathering and Social communication in India, 1780-1870*, s.18
[21] C. A. Bayly, *a.g.e.*, s.136; Moorcroft hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Garry Alder, *Beyond Bokhara: the life of William Moorcroft, Asian explorer and Pioneer veterinary surgeon, 1767-1825*, Century Pup.1985
[22] C. A. Bayly, *a.g.e.,* s. 267-268
[23] C. A. Bayly, *a.g.e., 1780-1870,* s.136
[24] Henry Walter Bellew, *From Indus to the Tigris*, s.61-62
[25] Henry Walter Bellew, *a.g.e.,* s.123-124,133

bilgiler de toplayabiliyorlardı[26]. Henry Walter Bellew'in bir kolera araştırması olan *The History of Cholera in India from 1862 to 1881* adlı eserinde de bölge bölge ölüm sayılarını verdiğini görmekteyiz[27]. Bellew'in tıp çalışmalarından biri olmasa da, doktorların hükümdarların tedavi süreçleri sayesinde sarayların iç kısımlarına kadar giriş izni alabilmeleri ve hükümdarların özel durumlarına şahit olmalarına ilişkin 1857 yılında gerçekleşen Afganistan ziyaretinden bir örnek verilebilir. Kandahar'da bulundukları süreç boyunca veliaht Serdar Gulam Haydar Han'ın sağlığı ile de ilgilenen Bellew'in koyduğu gut hastalığı teşhisi onun veliahdın istirahat ettiği odaya kadar girip burada gözlemler yapabilmesine olanak sağlamıştır. Bellew bu tedavi sürecinde veliahdın huzurunda bulunan yerli hekimlerle olan fikir ayrılıklarını da dile getirmektedir.[28]

Bellew'in dile getirdiği bu fikir ayrılıkları ve gizli rekabet haline dair bilgilere C. Bayly'nin eserinde de tesadüf etmek mümkündür. Buna göre modern eğitim almış olan yabancı hekimler ve yerli alimler arasında Lucknow'da yaşandığı bilinen bir rekabet söz konusudur. Bu durum akla Bellew'in bir mecliste zaman geçirdiği hekim Molla Abdulkerim'le olan sohbetini de getirmektedir. Bu hekim her ne kadar Hipokrat, Aristo, Galen gibi isimleri bilmesiyle onu şaşırtsa da Bellew, Molla Abdulkerim'in tıp bilgisinde beğenmediği noktaları dile getirmekten de geri kalmamıştır[29].

Mark Harrison'un Avrupalı ve yerli tıp ilmi ile alakalı tespitlerini bu noktada hatırlatmakta yarar var. Buna göre Avrupalı hekimler Hint tedavi geleneklerine bir yere kadar saygı duymakta, bunların batıl inançlara batmış olduğuna inanmaktaydılar. Buna rağmen oryantalist tıpçıların Hint tıbbıyla baş edebilmek ve rekabeti kazanmak adına, yerel uygulamaları iyi bilmeleri gerekmekteydi. Nitekim nasıl elde edildikleri ve değerlendirildiklerine dair pek bir malumata sahip olunmasa da, günümüzde Avrupalıların Hint kaynaklarından çokça bilgi derledikleri bilinmesine rağmen bilgi alınan yerel kaynaklar nadiren zikredilmiştir[30].

İncelendiğinde Hindistan'da İmparatorluk hizmetinde olan oryantalistlerin büyük bir kısmının ya hukukçu ya da misyonerlik yönleri gayet kuvvetli olan tıp doktorlarından oluştuğu görülecektir. Bunlar, Asya bilimi ve sanatlarına Batı kültürünü zenginleştirebilmek adına ilgi duyduklarını açıkça dile getirmekteydiler. Bu gibi araştırmacıların amaçları, 1823'te kurulmuş olan *Royal Asiatic Society*'nin *Centenary Volume*'unde de bu şekilde izah edilmekteydi. Profesyonel olarak bu işe girmiş olan ilk oryantalistlerin yerine getirmek zorunda oldukları belirli rol ve görevlerinin olduğu açıktır. Bu insanların bir diğer görevlerinin de *Doğu*'da *Batı* dünyasını temsil etme sorumluluğu olduğunu da belirtmeliyiz[31].

Hindistan'da dönemsel olarak iklim ve diğer şartlardan dolayı rastlanan salgınlar vardı ki en sık karşılaşılanlarından biri koleraydı. Hastalığın isminin yaygın olarak 19'uncu yüzyılın başlarında kullanılmaya başlanmasından evvel, kolera daha ziyade "mort-de-chien" (köpek ölümü) şeklinde isimlendirilmekteydi[32]. Yapılan çalışmalarda, hastalıkla ilgili başlıca semptomlar aktarılırken, rastlanan vakalar da ayrıntılı bir şekilde nakledilmektedir[33].

Özellikle de 1816-25 yılları arasında meydana gelen kolera salgınından Hindistan İngiliz idaresinin orduları büyük ölçüde etkilenmiştir. Her ne kadar Avrupalı hekimler bunu itirafa pek yanaşmasalar da

---

[26] C. A. Bayly, *Empire & Information, Intelligence gathering and Social communication in India, 1780-1870*, s.137, 265

[27] Örnek olarak Madras bölgesine dair ölüm rakamlarının verildiği bir çizelge için bkz. Henry Walter Bellew, *The History of Cholera in India from 1862 to 1881,* s.21

[28] Henry Walter Bellew, *Journal of a Political Mission to Afghanistan in 1857*, s. 248-249

[29] Henry Walter Bellew, *a.g.e.,* s.237-238; C. A. Bayly, *Empire & Information, Intelligence gathering and Social communication in India, 1780-1870.* s.204-205

[30] Mark Harrison, *Health, Medicine and Empire*, s.69; Mark Harrison, "Networks of Knowledge: Science and Medicine in Early Colonial India c.1750-1820", s.198-199; Hindistan'da tıp ilmine dair ayrıntılı bilgi için bkz. Ramesh Chandra Majumdar, "Medicine", s.213-273; Koleraya karşı oluşturulan toplumsal duyarlılık ve aşı, Anglo-Hint tıp hayatında büyük bir yankı uyandırırken bu gelişmeler, daha uzun sürecek yeni araştırmaların da önünü açmıştır. Hintli uzmanlar, her ne kadar hak ettiği onay ve değeri görebilmiş olamasalar da bu araştırmalarda kritik bir rol oynamışlardır. Erken dönemlerde Avrupa'dan Hindistan'a doğru yol alan Giovanni Careri gibi seyyahların pek çoğu topladıkları bitki örnekleri ile Hint tıp ilmine dair notlar tutmuşlardır. Daha 1640'larda, Kerala'daki bir Hollandalı, Hint ilaç bilimine dair var olan metinlerden, eski yöresel bilgilerden ve alt tabakalara mensup olup tıbbi bitkilere dair malumat sahibi insanlardan topladığı bilgileri sınıflandırmaya çalışmıştır. Avrupa bilim dünyasının bir parçası olarak İngilizler de bitki, ot ve madenlerle alakalı envanter toplamaya başlamıştır. Bkz. C. A. Bayly, *Empire & Information, Intelligence gathering and Social communication in India, 1780-1870,* s.271-272; Careri'nin notları için bkz. Surendranath Sen (edt.), *Indian Travels of Thevenot and Careri, New Delhi 1949*

[31] Edward W. Said, *Oryantalizm*, s.119

[32] William O. Markham, M.D. (edt.), "The International Sanitary Conference, September 22nd", 1866, *The British Medical Journal Volume II for 1866*, July to December, s.337

[33] Theon Wilkinson, *Two Monsoons*, s.171-172

o dönem için Batı tıbbı kolera ve dizanteri gibi hastalıklara karşı aciz kalmakta, övgüyle söz edilen birçok tedavi yöntemi de yetersiz gelmekteydi. Konuya halk sağlığından ziyade güvenlik endişeleriyle yaklaşan İngilizler hükümetlerinin de teşvikiyle düzenli aralıklarla ciddi raporlar hazırlatmışlardır. R. Steuart ve B. Philipps'in hazırladıkları raporun ön sözünde de görüleceği gibi Hindistan Genel Valiliği idaresi bu yöndeki araştırmalara büyük destek vermiştir[34].

Sıtma gibi kolera da Hindistan'da 19'uncu yüzyılın en korkulan hastalıkları arasındaydı. 1817-1865 yılları arasında sadece bu hastalık bölgede 15 milyon kadar insanın ölümüne neden olmuş, ancak yüzyılın sonuna kadar hastalığın kökeni bir türlü belirlenememiştir. Bu perişan edici hastalık 1817'de Bengal'in Jessore bölgesinde ortaya çıktığında, Asya'nın güneyine yayılıp yaklaşık on yıl sonra da batıya sıçramıştır. Pek çok Avrupalı gözlemci yeni bir hastalığın ortaya çıktığını sanmıştı. Oysaki bu ya da buna benzer bir hastalık Portekiz ve Hollanda'da da kırk yıl öncesinden görülmüştü. Buna rağmen kolera hastalığı Hindistan'la özdeşleşmişti. Ölüm oranı, yayılma hızı ve kurbanlarını adeta rastgele seçiyor olması bu hastalığı 19'uncu yüzyılın en korkulan ama en az açıklanabilen hastalığı haline getirmiştir.

Koleranın hangi yolla bulaştığı ya da nasıl oluştuğuna dair tıp yazarları arasında tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. İlk hipotezler, koleranın aşırı yağışlardan ya da ani sıcaklık farklarıyla oluşan hava değişikliği ile alakalı olduğu yönünde olsa da hastalık tam olarak aydınlatılamamaktaydı. Hastalığın tedavisi ile ilgili önemli adımların atıldığı 19'uncu yüzyılın sonları ve 20'inci yüzyılın başlarında bile koleradan dolayı hala ciddi sayıda asker kaybı yaşanmaktaydı. Mesela Agra şehrinde 1890'larda Yorks ve Lancs Alaylarında hastalığın ortaya çıkması ile iki gün içinde 146 askerin hayatını kaybettiği kaydedilmiştir. Bunun dışında 1906 yılında musonlar sırasında her alaydan bir ay içinde 50 adet askerin, bir başka vakada ise 4 subay ve 200 askerin yaşamını yitirdiği bildirilmekteydi[35].

Yukarıda koleraya ilişkin raporlar hazırlandığı söylenmiş ve bu anlamda Steuart-Philipps'in raporundan bahsedilmişti. Kolera konulu rapor hazırlayan bir diğer isim de çalışmamıza konu olan Bellew'dir. Bellew *The History of Cholera in India from 1862 to 1881* yani *1862-1881 Arası Hindistan Kolera Tarihi* adlı bu raporunun önsözünde, 1881 yılında Pencap'ın çeşitli bölgelerinde yayılan kolera hastalığını araştırmak üzere Hindistan İngiliz Hükümeti tarafından atanan bir heyetten söz etmektedir. Heyetteki tek tıp hekimi olan Bellew, heyetin hem üyesi hem de sekreteri olarak görevlendirilmişti. Raporunda yirmi yıl boyunca kaydedilen veriler ve istatistiklerden faydalanacağını söyleyen Bellew, üzerinde çalışmaya başladığında ise bunların son derece yetersiz olduğunu fark ettiğini ifade etmektedir[36].

Bellew'in naklettiğine göre 1861 yılında Kuzey Hindistan'da sarsıcı bir kolera salgını yaşanmıştır. Gıda ürünlerindeki pahalılık ve kıtlığın da etkisiyle yılın yağmurlu ve sıcak geçen Mayıs-Eylül ayları arasında salgının yayılma imkânı bulduğunu söyleyen yazar, hastalığın bu şekilde Afganistan'a kadar yayıldığını belirtir. Salgının derin etkisine rağmen, halk arasındaki ölüm vakalarına dair verilerin olmadığını belirten Bellew, herhangi bir tahminin yapılabilmesinin dahi güç olduğunu iddia etmektedir. Öte yandan Haziran-Eylül ayları arasında yaşanan yayılma sürecinde kuzeybatı eyaletler ve Pencap'taki Avrupalı

---

[34] R. Steuart- B. Philipps, *Report of the Epidemic of Cholera which has raged through Hindostan and the Peninsula of India since August 1817*, s.I-V; David Arnold, *Science, Technology and Medicine in Colonial India, The New Cambridge History of India Part III, Volume 5,* s.66; Theon Wilkinson, *a.g.e.*, s.171-172; Dünya genelinde İngiliz idaresindeki Hindistan'ın kolera atölyesi ya da üretim yeri gibi görülmesi, hükümete karşı uluslararası alanda da bir baskı oluşmasına sebep olmuştur. bkz. David Arnold, "Introduction: disease, medicine and empire", s.14; Kumar, 1861 yılında İstanbul'da, 1866, 1874, 1875 ve 1885 yıllarında da Avrupa'nın çeşitli yerlerinde kolera ile ilgili uluslararası konferanslar düzenlendiğini, alınabilecek önlemler ve karantina tedbirleri ile alakalı müzakereler yürütüldüğünü belirtmektedir. bkz. Anil Kumar, *Medicine and the Raj, British Medical Policy in India, 1835-1911,* s.173; Thevenot hastalığın dört ile yirmi saat arasında kurbanın ölümüne sebep olduğunu belirtip, bir Hintlilerin başvurduğu bir tedavi yöntemini aktarmaktadır. bkz. Surendranath Sen (edt.), *Indian Travels of Thevenot and Careri*, s.151; Andrew Porter, imparatorluk bünyesinde yürütülen bu gibi bilimsel araştırmaların elbette ki resmi makamlarca teşvik edildiği ve de gerekli hallerde bunlardan faydalanıldığını belirtip bunların salt İngiliz hakimiyetini sağlamlaştırmak amacıyla yürütüldükleri iddiasına temkinli yaklaşmaktadır. Yapılan araştırmaların her tür amaç için kullanılabileceğini ifade etmesi akıllardaki soru işaretlerini giderici değildir. Zira İngiliz idaresinin bilimsel araştırmaları direkt ya da dolaylı teşvikini net bir şekilde reddedememekte, sadece Said'in oryantalizm hakkındaki iddialarını kabaca inkâr etmekle yetinmektedir. Halbuki R. Steuart ve B. Philipps'in yukarıda adı geçen kolera raporunun önsözünde, Bombay valisine teşekkür etmelerinden de anlaşılacağı üzere sömürge idaresi, güvenlik ve beka endişesiyle bu çalışmaları açıkça koordine ve teşvik etmektedir. Bkz. Andrew Porter, "Empires in the Mind", s.197, ayrıca bkz. Deepak Kumar, *Science and The Raj; A Study of British Raj*, s.167

[35] David Arnold, *Colonizing the Body: State Medicine and Epidemic Disease in Nineteenth-Century India,* s.81-82; Theon Wilkinson, *Two Monsoons,* s.10

[36] Henry Walter Bellew, *The History of Cholera in India from 1862 to 1881*, s.VI

birlikler içinde rastlanan vaka sayısının ise 1929 olduğunu, bunların 1230'unun ölümle sonuçlandığı bilgisini de vermektedir.
Raporunun devamında araştırmanın zorluklarından bahseden Bellew'in, Britanya Hindistan'ının yaklaşık nüfus miktarını dahi gösterecek kayıtların olmaması, eyaletlere dair ayrı ayrı ölüm oranlarını gösteren verilerin bulunmaması, yıl yıl hastalığın ilerleyişini ve izlediği rotayı açıklamaya yarayabilecek bilgilerin olmamasından yakındığı görülmektedir. Bellew, eldeki tek bilginin Avrupalı ve yerli birliklere ait kayıtlar olduğunu belirtmektedir. Devamında ise Bellew, yıl yıl konuyu araştırmak adına ne gibi komisyonlar kurulduğunu nakletmektedir[37].
Yapılan çalışmaların neticesinde Genel Valiye sunulmak üzere 17 Ocak 1883 yılında bir rapor hazırlandığını belirten Bellew, üç bölümden oluşan bu raporun bölümleri hakkında da bilgi vermektedir. Bellew, söz konusu raporun birinci kısmında heyetin ziyaret ettiği merkezlerin, ikinci kısmında hastalığın 1862-1881 yılları arasında Hindistan'daki tarihinin, üçüncüsünde ise hastalığın ilerde yayılmasını engellemek amacıyla alınabilecek tedbirlerin yer aldığını belirtmektedir. Bellew, valiliğin sonuncu bölümün askeriyeye iletilmesine ilişkin emir verdiğini de iletmektedir. Raporun devamında Bellew'in hastalığa ait teorileri anlattığını görmekteyiz[38].
"1862-1881 Yılları Arasında Hindistan'da Kolera Sonuçlarından Elde Edilen Çıkarımlar" ismiyle işlediği on ikinci bölümün alt başlığında "Hastalığın doğasına dair pratik gözlemler" ifadesini görmekteyiz. Burada özellikle hastalık ve bölgede var olan mevsimsel hava durumu arasındaki bağlantıya dikkat çekerken, toprak ve insanların yaşam şartlarına da vurgu yapmakta ve devam eden değerlendirmeleriyle çalışmasını sonlandırmaktadır[39].
Hindistan kolonisi sağlık çevrelerini çokça meşgul eden kolera hastalığı üzerine Bellew yukarıda bahsi geçen *The History of Cholera in India from 1862 to 1881* adlı esrinin dışında bir de *A short practical treatise on the nature, causes, and treatment of choler a: as a supplement to The history of cholera in India from 1862 to 1881* adlı bir çalışma hazırlamıştır. Dört bölüm halinde düzenlenmiş olan eserin ilk üç bölümünde kolera hastalığı, nedenleri ve tedavisi üzerinde duran Bellew, sonuncu bölümde ise Madras, Bombay, Berar, Bengal, Assam, Burma, Oudh, Pencap ile merkez ve kuzey-batı eyaletlerinde 1871-1881 yılları arasında gerçekleşen ölüm vakaları ve söz konusu bölgelerin aldığı yağış miktarına yer vermiştir.[40]
1850'lerde bilim artık ayrı ayrı kollara ayrılmaya başladığında tıp ilmi, Hindistan'daki ilmi araştırmaların başlıca anlatısını, araştırmaya dayalı diğer bilimlerin etrafında kümelendiği disiplinin özü ve profesyonel temelini oluşturmaktaydı. Kraliyetin emri altında zoolog, botanikçi, jeolog gibi pek çok uzmanın görev yaptığı daha önce söylenmişti. Bunlara ilaveten sağlık hizmeti veren doktorların bir kısmının da botanik, zooloji, jeoloji, meteoroloji, etnografya ve dilbilimi gibi alanlarda uzmanlıkları vardı. Bellew bunlardan biriydi. Nitekim Bellew'in eserlerini incelediğimizde bu alanların çoğunda ya eser vermiş olduğunu ya da çalışmalarında bu alanlardaki bilgisini konuşturduğunu görmekteyiz[41].

SONUÇ

Kolonyal bilim esas itibariyle hâkim gücün sömürgelerindeki kurumsal ve teknik hakimiyetini sağlamlaştırma amacı gütmekteydi. Dolayısıyla tıp, etkili ve itaate yönelten bir araç olmanın yanı sıra, sadece Batılı düşünce ve uygulamaların bir aktarımı olarak değil, aynı zamanda Hindistan hakkında Batılıların nesiller boyu taşıyacakları düşüncelerin yayılmasına da etki etmiştir. Hatta en nihayetinde Hintlerin kendileri hakkında sahip olacakları fikirlerinin dahi şekillenmesine kaynak olarak görülmelidir[42]. Bir kolonyal bilim kolu olarak oryantalist tıp, Hint kimliğini ve yerel olan pek çok ögeyi itibarsızlaştırmak adına önemli bir araç olmuştur. Hint kimliği pek çok çalışmada kirlilik, batıl inanç,

[37] Henry Walter Bellew, *a.g.e.*, s.1-3
[38] Henry Walter Bellew, *The History of Cholera in India from 1862 to 1881*, s.4-5
[39] Henry Walter Bellew, *a.g.e.,* s. 772-839
[40] Henry Walter Bellew, *A short practical treatise on the nature, causes, and treatment of cholera: as a supplement to The history of cholera in India from 1862 to 1881*

[41] David Arnold, *Colonizing the Body: State Medicine and Epidemic Disease in Nineteenth-Century India,* s.21-24;
[42] David Arnold, *a.g.e.,* s.290-291

tembellik, gerilik ve ilkellikle anılmış, bu imaj günümüze kadar varlığını korumuştur[43]. Bellew'in araştırma ve bulgular başlığı altında ele alınmış olan eserleri de açık bir şekilde kolonyal bilimdir.
Kolera gibi bulaşıcı salgınlar, İngiliz İmparatorluğu için bir ölüm kalım meselesiydi. Tropik güneş altında mikroplar tüm varlıklarıyla oyunlarını oynayan görünmez bir nevi düşman gibiydiler. Öyle ki tropikal bölge, beyaz adamın mezarı olarak tasvir edilir olmuştu. Hatta doğu-batı karşılaşması şeklinde de yorumlanabilen bu durum ölüme doğru göç etmeye benzetiliyordu. Emperyal düzenini ana toprağından sağladığı ticari ya da idari amaçlı göçlere de borçlu olan İngiliz İmparatorluğu için sağlık meselesi ve Bellew'inki gibi hastalıklara dair araştırmalar hayati önem taşımaktaydı. Bu da emperyalizmin tıbbi çalışmalar üzerindeki hakimiyeti ve de başka bir ifadeyle tıbbî emperyalizm olarak kabul edilmelidir[44].

[43] David Arnold, *a.g.e.,* s.291-292
[44] Chittabrata Palit, *Scientific Bengal: Science, Technology, Medicine and Environment under the Raj*, s.177-180

KAYNAKÇA

1. Ainslie, Withelaw, *Materia Indica*, Volume II, London 1826
2. Alder, Garry, *Beyond Bokhara: the life of William Moorcroft, Asian explorer and Pioneer veterinary surgeon, 1767-1825*, Century Pup.1985
3. Arnold, David, "Introduction: disease, medicine and empire", *Imperial Medicine and Indigenious Societies*, edt. David Arnold, Oxford University Press, Delhi-Bombay-Calcutta-Madras 1989, s.1-26
4. Arnold, David, *Colonizing the Body: State Medicine and Epidemic Disease in Nineteenth-Century India*, University of California Press, Berkeley-Los Angeles-London 1993
5. Arnold, David, *Science, Technology and Medicine in Colonial India, The New Cambridge History of India Part III, Volume 5*, Cambridge University Press 2000
6. Bayly, C. A., *Empire & Information, Intelligence gathering and Social communication in India, 1780-1870*
7. Bellew, Henry Walter, *A short practical treatise on the nature, causes, and treatment of cholera: as a supplement to The history of cholera in India from 1862 to 1881*, London, Trübner&Co., Ludgate Hill, 1887
8. Bellew, Henry Walter, *From Indus to the Tigris*, London 1874
9. Bellew, Henry Walter, *Journal of a Political Mission to Afghanistan in 1857*
10. Bellew, Henry Walter, *Mission to Afghanistan*, Smith Elder and Co. 65, Cornhill, London 1862
11. Bellew, Henry Walter, *The History of Cholera in India from 1862 to 1881*, London, Trübner&Co., Ludgate Hill, 1885
12. Boyle, J. F., *An Essay on the Antiquity of Hindoo Medicine*, London 1837
13. Crosby, Alfred W., *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900-1900*, Cambridge University Press, Cambridge-New York-Melbourne-Madrid-Cape Town 2004
14. Harrison, Mark, "Networks of Knowledge: Science and Medicine in Early Colonial India c.1750-1820" *India and the British Empire*, edt. Douglas M. Peers-Nandini Gooptu, Oxford University Press 2012, s.191-211
15. Harrison, Mark, "Science and the British Empire", *Isis*, Vol. 96. No.1 (March 2005), s.56-63
16. Harrison, Mark, *Health, Medicine and Empire*, Sangam Books, London-Himayatnagar 2001
17. Harrison, Mark, *Public Health in British India: Anglo-Indian Preventive Medicine 1859-1914*, Cambridge University Press 1994
18. Kumar, Anil, *Medicine and the Raj, British Medical Policy in India, 1835-1911*, Altamira Press, Walnut Creek-London-New Delhi 1998
19. Kumar, Deepak, *Science and The Raj; A Study of British Raj*, Oxford University Press, 2006
20. Majumdar, Ramesh Chandra, "Medicine", *A Concise History of Science in India*, edt. D.M. Bose-S.N. Sen-B.V. Subbarayappa, Indian National Science Academy, New Delhi 1971, s.213-273
21. Markham, William O., M.D. (edt.), "The International Sanitary Conference, September 22nd, 1866", *The British Medical Journal Volume II for 1866*, July to December, s.336-337
22. Palit, Chittabrata, *Scientific Bengal: Science, Technology, Medicine and Environment under the Raj*, Kalpaz Publication, Delhi 2006
23. Porter, Andrew, "Empires in the Mind", *Cambridge Illustrated History, British Empire*, edt. P. J. Marshall, Cambridge University Press 1996, s.185-223
24. Said, Edward W., *Culture and Imperialism*, First Vintage Books Edition, 1994
25. Said, Edward W., *Oryantalizm*, çeviren: Nezih Üzel, İrfan Yayınevi, İstanbul 1998
26. Sen, Surendranath (edt.), *Indian Travels of Thevenot and Careri*, New Delhi 1949
27. Steuart, R. - B. Philipps, *Report of the Epidemic of Cholera which has raged through Hindostan and the Peninsula of India since August 1817*, Bombay 1819
28. Wilkinson, Theon, *Two Monsoons*, Duckworth, London 1976

BEIRUT AND LEBANON DURING THE OTTOMAN EMPIRE

OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE LÜBNAN

DR. MARİAM S. OLSSON
London School of Economics

HOMAYUN FURMOLLY
Kabul State University

DR. AHMAD SHARİF FAKHER
King Abdulaziz University

ABSTRACT
Flourishing Phoenician city-states along the Eastern Mediterranean coast dominate the trade of the ancient world before 1000 BC. In the centuries that follow the area is conquered by the Persians, by Alexander the Great and by the Romans. Ancient ruins throughout the area attest to all these different periods. During these times different religious, political and ethnic groups live side by side, sometimes peaceably, sometimes not. The area is still under Roman rule when the Prophet Mohammed begins teaching Islam in 610 AD. From 634 AD various Khalifs rule, culminating in the Ottoman state.
By the 11th century AD most of the communities that live there today have already settled in the area.
In 1516 the Ottomans take over. They are to rule for four centuries until 1918. Ottoman rule is based on economics; Christians and Jews – 'People of the Book' – have to recognize Islamic rule but are allowed to practice their own religions. They are freed from conscription but have to pay poll tax.

STRENGTHENING TURKEY-AZERBAIJAN ALLIANCE
AZERBAYCAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE YENİ BİR İVME

MAHMUT BAYRAMOV
Azerbaijan State University of Economics
HASAN ABBASOV
Krasnodar State University of Culture and Arts

ABSTRACT
26 years have passed since the signing of the treaty on the establishment of diplomatic relations between Turkey and Azerbaijan on January 14, 1992. The Republic of Turkey became the first state to recognize on November 9, 1991, an independent state of Azerbaijan, which declared its independence on August 30, 1991. In 2010, an agreement on strategic partnership and mutual assistance was signed between the countries. This agreement contributed to the creation of a military alliance. The second article of the treaty, with reference to the 51st article of the UN Charter on the granting of the right to self-defense, stresses that if one of the parties is attacked by a third country or several states, Turkey and Azerbaijan will make common decisions for the purpose of security and defense . In order to strengthen bilateral relations in 2010, a high-level strategic cooperation council mechanism was established. Thus, bilateral relations between countries in the military, political, energy, and other spheres have reached the highest level.
An important point in the Treaty on Strategic Partnership and Mutual Assistance was Article 7, which envisages the establishment of command control and coordination of the power structure between the armed forces of both countries. This indicates that countries can conduct joint military exercises, which they have been doing for several years now. Thanks to these military exercises, the potential for joint operations at the tactical, strategic and operational levels has been enhanced.
The Turkish-Azerbaijani military alliance is supported by the Turkish Ministry of National Defense. The most important indicator of this support is the supply by Turkey to Azerbaijan of the national long-range missile systems Sakarya and Kasyrga. These systems were applied by Azerbaijan in April 2016 in clashes with Armenia.

THE LIFE AND WORK OF THE FIRST TATAR COMPOSER - SULTAN GABYASHI
İLK TATAR BESTECİNİN HAYATI VE ESERLERİ - SULTAN GABAŞİ

DOÇ. DR. AUGUL SALİKHOVA
Tataristan Bilimner Akademisi'nın G. İbrahimov ıs. Dil,
Edebiyat ve Sanat Enstitüsü

DOÇ. DR. DINARA FARDEEVA
Tataristan Bilimner Akademisi'nın G. İbrahimov ıs. Dil,
Edebiyat ve Sanat Enstitüsü

ÖZET
Tatar kültür tarihi üzerinde silinmez bırakmış olağan üstü kişiliği vardır. İlk Tatar besteci, folklorist, müzik ve halk figürü Sultan Khasan oğlu Gabaşi'yi saygıyla hatırlıyoruz.
Kelimenin tam anlamıyla öncü sanat alanında kanat önderi olmaya kendini adamış olan bu yetenekli adamın geçmişi pek muhteşem. Yenilmez müzik sevgisi, bilgiye olan doyumsuzluk, muazzam enerji, sebat ve bağlılık; Tatar kültüründe gerçek bir atılım yapmasına izin verdi. Neredeyse hiç müzik eğitimi almayan bir molla oğlu (özel piyano dersleri dışında), ilk Tatar romantiklerinin, enstrümental oyunların, melodilerin, müzikal performansların ve hatta operaların yazarı oldu. Çalışmaları çok yönlüydü: kendisini sanatçı, besteci ve şef, folklorist, öğretmen ve müzik gruplarının organizatörü olarak gösterdi. Şiddetli toplumsal ayaklanmalar dönemi, yaşamına damgasını vurdu. Güçlüklerle ve başarılarla dolu yaşamı, sevinç ve üzüntüyle geçti.

Bestecinin aktif yaratıcı çalışması, Tataristan'da profesyonel müzik eğitiminin gelişim sürecinin sürdüğü 1920'lerde gerçekleşti. Gabaşi, o zamanlar kurulan Doğu Konservatuvarı'nın ilk öğretmenleri arasında ve daha sonra Doğu Müzik Koleji ve Müzik Okulu'ndaydı. O yıllarda yaptığı Tatar türkülerinin koro düzenlemelerini yapan ilk koro gruplarını ve beş-altı bölümlük bir koro için kendi bestelerini yarattı. Tatar müzik kültürü için tamamen yeni ve sıra dışı bir fenomendi. Doğu müzik teknik okulunun korosu, daha sonra Sultan Gabaşi başkanlığında Kazan üniversitelerinden büyük bir koro grubu olan öğrenci,sürekli olarak konser salonlarında dinleyicilerin ve basının dikkatini çekti.
Sultan Gabaşi her zaman Tatar sanatının ulusal kimliğini hevesle savundu.Bu, öncelikle çalışmalarında tezahür etti, sadece değil. Asırlık müzik geleneklerinin tutumu, folklorun değeri ve önemi, ulusal özgüllük ve Avrupa müzik türleri ve biçimlerinin oranı, müzik personelinin eğitimi – dikkatleri ile bırakmadığı bu ve diğer birçok konu, sürekli olarak raporlar yayınlamak, süreli yayınlarda yayınlamak. Bu şekilde, Sultan Gabaşi, Tatar müzikal ve tiyatro sanatının gelişimine önemli bir katkı yaptı. Yaratıcı mirası çok değerli, müziği, gerçekten derin, samimi, ulusal, ruhu ele geçiren unutulmaz bir sanatçıydı.

Anahtar kelimeler: Gabaşi, Besteci, Müzik, Opera